

De Proosdij koerier

3

Foto: luchtfoto Mijdrecht 1930 | Prijs € 4,90

OP ZOEK NAAR MIJDRECHTS ENIG ECHTE RECHTHUIS

DE SCHUYTENMAKERS VAN HET GESLACHT DE COCK

DOODSLAG OP DE VINKEVEENSE DIJK! EEN RECHTZAAK UIT 1560

Bij de omslag

'Charkov' is een van de 'Russische' boerderijen, o.a. aanwezig in Blokland, tot 1 januari 1989 behorend tot de gemeente Mijdrecht. In de Proosdijkoerier van december 2012 wordt Blokland vermeld in een artikel over 'Mijdrecht vanaf 1946'. 'Charkov' wordt genoemd in het boek 'Vinkeveen, van Demmerik tot Waverveen' vanwege het bij deze hoeve

neerstorten van een straaljager. De piloot belandde - zonder entreegeld - in het zwembad te Vinkeveen. Een prestatie op zich, gelet op de ultieme waakzaamheid van badmeester Dalemans: zeer bedreven in het weren van niet-betalende bezoekers. Over 'Charkov', andere Russische boerderijen en Blokland kwamen vragen. Een aanleiding om de (wetenswaardigheden over de) nog negen resterende 'Russische' boerderijen in deze Proosdijkoerier op een rij te zetten.

Digit@le nieuwsbrief

Met enige regelmaat geven we een digitale nieuwsbrief uit. Elke maand proberen we u via dit bulletin op de hoogte te stellen van de laatste nieuwtjes aangaande onze vereniging en de regionale historie. Ontvangt u deze nieuwsbrief nog altijd niet? Jammer, want de laatste actualiteiten en nieuwtjes plaatsen we niet meer in de Proosdijkoerier.

Dus wilt u - net als enkele honderden andere betrokkenen - toch goed op de hoogte blijven? Meld u dan eenvoudig aan door uw naam en e-mailadres in te vullen op de homepage van de website van de historische vereniging. U ontvangt dan ook regelmatig de nieuwsbrief.

Bezoek ook onze website: www.proosdijlanden.nl

In deze Proosdijkoerier

75	Proosdijkoerier gewaardeerd	96	Surfen op het web [16]
76	Op zoek naar Mijdrechts enig echte rechthuis	97	Oude maten en gewichten
79	Heeft u ze ook nog? Die oude klassenfoto's	98	De Schuytenmaekers van het geslacht de Cock sedert 1754 te Vinkeveen
80	Nederland 200 jaar geleden bevrijd van de Fransen	102	De Nessersluis, een 'klinkend' resultaat
84	'Russische boerderijen en Vrouwenakker', een nawoord	105	Verenigingsnieuws
90	Waar zou dat geweest kunnen zijn ...	107	Nieuwe leden - Colofon
94	Doodslag op de Vinkeveense dijk! Een rechtszaak uit 1560		

Proosdijkoerier gewaardeerd

Het uitbrengen van een historische verantwoord kwartaalblad is voor de meeste lezers de belangrijkste activiteit van onze vereniging. Gelet op de positieve reacties, die we alom krijgen, is dit vooralsnog goed geslaagd. Elk kwartaal opnieuw verspreiden we ruim duizend Proosdijkoeriers en het blad wordt meermalen met

plezier gelezen. Daar zijn we natuurlijk bijzonder verguld mee en ook deze keer hebben de schrijvers weer hun best gedaan om een goed leesbaar geheel voor u te produceren.

Activiteiten

Maar onze historische vereniging biedt nog veel meer: een actieve werkgroep genealogie, die elke eerste maandag van de maand voor amateurgenealogen, voor mensen die zelf aan stamboomonderzoek doen, een inloopavond of passende lezing organiseren. Ons documentatiecentrum, dat elke laatste maandag van de maand, 's middags en 's avonds toegankelijk is voor een ieder, die eens in onze rijke verzameling boeken en tijdschriften wil snuffelen. En wat te denken van onze werkgroep PR? Die organiseert regelmatig druk bezochte foto-filmavonden of richt een nostalgische kraam in op de plaatselijke jaarmarkten. Het 'o ja'-gehalte van de gesprekken bij de Proosdijlandenkraam en op de bewuste fotomiddagen is altijd gezellig hoog.

Daarnaast organiseren we regelmatig lezingen of excursies, we zijn betrokken bij regionaal historische ontwikkelingen binnen het museum, het regionaal archief of bij zusterverenigingen. U bent bij al onze activiteiten van harte uitgenodigd.

Plaatselijke geschiedenis is via onze heemkunde en aandacht voor monumenten of archeologie voortdurend toegankelijk voor een ieder, die daar aardigheid in heeft. Onze bijna maandelijks nieuwsbrief en ons - door onze vormgever fraai opgemaakte - kwartaalblad dragen daar

volop aan bij. Kortom, u heeft er zeker goed aan gedaan om lid te worden van de historische vereniging De Proosdijlanden. We hopen dat u met veel plezier nog lang hierbij betrokken wilt zijn. En: zeg dit vooral voort!

Deze keer

Ook in dit nummer treft u weer een kleurrijke afwisseling van regionaal historische verhalen. Over Waverveen, over de herdenkingen rond ons koninkrijk, over ruzies in 1560 of de scheepswerf Kok in Vinkeveen, het Rechthuis in Mijdrecht, de Nessersluis en nog veel meer. Dit alles vormt, aangevuld met oude (school-)foto's, interviews en surftips, weer een aantrekkelijk geheel, dat we met trots aan u voorleggen. Geniet u hier weer net zo van als de makers deden bij het samenstellen en enkele uren nostalgisch leesplezier is bij voorbaat verzekerd.

Macht en omkoperij

Geschiedenis is veelal een beschrijving van wie de macht had. Regionale heersers die die macht uitoefenden. Rijkdom en bezit die de hoeveelheid uitgeoefende macht medebepaalden. Macht afhankelijk van corruptie en omkoperij, afhankelijk van wie bescherming bood en wie het genoot. Vaak een nogal ingewikkelde kwestie, vooral in tijden van twist en oorlog. Machthebbers die hun beschermers betaalden om de vijand af te slaan; diezelfde beschermers die zich door de tegenstander lieten betalen om juist niet aan te vallen..... De wereld kent helaas een mensheid, die niet volmaakt eerlijk is. Onderling wantrouwen en hebzucht hebben nogal eens geleid tot ruzies en gevechten. Dat rijkdom en bezit dan heel betrekkelijk kunnen zijn is niet altijd in de hoofden van de vechtlustigen ingedaald. Of de verleiding van het geld en de beloningen is domweg te groot om in alle eerlijkheid je zaken te behartigen. Het zijn zaken, die regelmatig in ons tijdschrift aan de orde komen. Leest u dit met de nodige sceptis en relativering. Dan zal ook dit blad u weer veel voldoening en leesgenot opleveren.

**BEZOEK ONZE
LEDENVERGADERING
OP WOENSDAG 13 NOVEMBER.
ZIE OOK PAGINA 105 EN 106.**

Op zoek naar Mijdrechts enig echte rechthuis

Het is alweer zo'n achttien jaar geleden dat ik in Mijdrecht met historisch onderzoek begon. In oude documenten kwam ik daarbij vaak de naam **gerechtshuis** of rechthuis tegen. Het bleek dan te gaan om een plek waar het gerechts- en later het gemeentebestuur vergaderde, waar recht werd gesproken en waar in 1798 de gemeente Mijdrecht werd geboren. Maar... waar in Mijdrecht was die plek en hoe zag die er uit? Er circuleren oude foto's met het onderschrift 'rechthuis', maar steeds weer die vraag: "Kloppen die omschrijvingen wel?" Tijd om eens echt in de archieven te duiken en de geschiedenis van het enig echte **gerechthuis** proberen te achterhalen.

Eerst even een terugblik

Sinds de 12^e eeuw is de rechtsmacht in de Proosdijlanden in handen van de proosten van St. Jan. Die rechtsmacht bestaat dan uit twee delen. De hoge rechtsmacht in lijfstrafelijke zaken en de lage rechtsmacht in boetstrafelijke zaken. De hoge rechtsmacht wordt in het algemeen regionaal uitgeoefend in het gerechtshof, de lage op lokaal niveau in het gerechthuis.

Berechting van lijfstrafelijke zaken valt onder het hooggerecht van de Proosdijlanden. Dat zit in Mijdrecht en spreekt recht in zaken die zich voordoen in Mijdrecht, Thamen, Wilnis, Uithoorn en Achttienhoven. In 1795 verliezen de Proosdijlanden de hoge rechtsmacht. Die komt dan, zonder Achttienhoven, in handen van een 'Comitee tot Crimineele Justitie'. Op 20 maart 1798 wordt dat 'comitee' opgeheven en gaat de criminele rechtspraak over naar het Hof in Utrecht.

Tot 1795 zijn schout en schepenen van het gerecht Mijdrecht bevoegd om recht te spreken in civiele aangelegenheden en in kleine strafrechtelijke vergrijpen. Daarna, in 1798 met de komst van de gemeenten, komt het bestuur en de lage rechtspraak in handen van schout en assessoren. Op 1 maart 1811, verdwijnt de lage rechtspraak uit hun pakket en blijft alleen het dagelijks bestuur van de gemeente over. De gemeentewet van 1851 brengt een bestuurlijke constructie zoals wij die nu kennen. Tussen 1811 en 1838 kent Mijdrecht ook een zogenaamd vredegerecht. Doel er van is de vrede tussen de ingezetenen te bewaren door hen te helpen met het oplossen van kleine onderlinge geschillen. Een enkele rech-

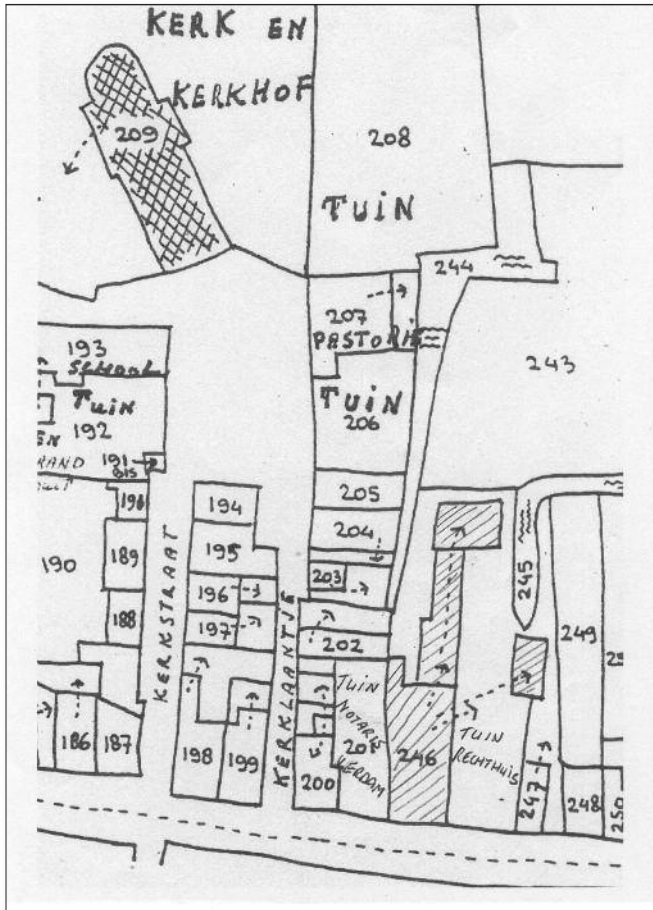
ter, bijgestaan door een griffier, wijst vonnis. Net als bij het hooggerecht worden alle zittingen van het vredegerecht gehouden in de rechtkamer van het gerechthuis. Van 1811 tot 1826 is gemeentesecretaris Jacob Verdam griffier van dat vredegerecht.

De zoektocht begint

Tot vóór de 1798 wordt de ligging van een pand in het gerecht Mijdrecht met veel woorden uitvoering beschreven. Nadien worden het huisnummers, bepaald door de route die de postbode loopt. Van Bozenhoven naar Hofland met omweggetjes door de Kerkstraat en andere huizenblokken die haaks op de hoofdroute staan. Die manier van aanduiden gaf nogal wat verwarring, want bij elke verhuizing moesten de officiële stukken worden aangepast en dat gebeurde niet. Vaste huisnummering dus. Rond 1840 wordt dat realiteit. Elk huis wordt dan aangeduid met een wijknummer en een huisnummer. Dit houdt stand tot 1930 wanneer wijken worden aangeduid met een letter gevolgd door een huisnummer. Pas in april 1947 worden in Mijdrecht straatnamen en huisnummering ingevoerd, zoals we die nu kennen.

De eerste aanwijzingen

Wat opvalt bij het lezen van de vergaderverslagen van het gerecht en later die van de gemeente is dat die vergaderingen steevast plaatsvinden in het huis van de gemeente zijnde het huis van kastelein Klaas Jansen. Maar waar het huis van Klaas Jansen staat, wordt nergens vermeld. Op 24 september 1814 vinden we de eerste aanwijzing. Het gaat om de veiling van de broodbakkerij van

Mijdrecht, rechthuis 1832 kadaster

Dirk van Doorn aan het begin van de Dorpsstraat. Uit de opgemaakte notariële akte blijkt dat de veiling plaatsvond in het huis van het gemeente op huisnummer 111 toebehorend aan en bewoond door Klaas Jansen. Een andere indicatie is van dinsdag 27 februari 1821 wanneer ten huize van Klaas Jansen, kastelein in het huis der gemeente te Mijdrecht op nummer 111, een openbare verkoping wordt gehouden. Het gaat om de nalatenschap van wijlen Hendrikus Abraham van Doorn van Noord-scharwoude, in leven schout van Mijdrecht, die daar op 3 november 1820 is overleden.

Mijdrecht, rechthuis voor de grote verbouwing ca. 1900

In 1832 blijkt uit het kadaster dat Klaas Jansen, kastelein te Mijdrecht, op sectie B nummer 246 aan de Dorpsstraat eigenaar is van een huis met schuur en grond groot 13 roeden en 10 ellen (1 roede is ca. 14m²). Het is op de kadasterkaart het tweede huis rechts van het kerkklaantje. Dat grote huis aan de Dorpsstraat heeft huisnummer 111 en wordt het huis van de gemeente genoemd. Na 1840 spreken de vergaderverslagen van de gemeente over het rechthuis.

Uit de registers van overlijden blijkt verder dat herbergier Klaas Jansen op 15 december 1839 in huis 111 is overleden en 83 jaar oud is geworden. Op de betreffende bladzijde in dat register is huisnummer 111 doorgestreept en vervangen door nummer 84. Na 1840 wordt het Wijk 1 nummer 98. Verder zoekend in het bevolkingsregister 1850-1860 zien we dat zoon Abraham net als zijn vader logementhouder is en tot zijn dood in 1860 in Wijk 1 op nummer 98 heeft gewoond. Uit het bevolkingsregister 1860-1885 tenslotte blijkt dat kleinzoon Klaas op 1-11-1862 is verhuisd naar Abcoude en op 21-11-1877 is overleden. Ook hij woonde in 1862 in Wijk 1 huis 98.

Maar dan komt het

Tot 1870 blijkt het gemeentebestuur van Mijdrecht nog steeds in het rechthuis te vergaderen. Nadien noemt gemeentesecretaris Klaas Verdam (1805-1892) de vergaderplaats niet meer. Op 4 juli 1876 komen B&W met het voorstel in de Dorpsstraat een nieuw gemeentehuis te bouwen. Op 7 januari 1878 wordt dat in gebruik genomen. Dit betekent einde rechthuis als vergaderplaats voor het gemeentebestuur. Het rechthuis zelf, dat uiteindelijk een logement bleek waar de gemeente Mijdrecht

Mijdrecht, rechthuis na de verbouwing

alleen maar vergaderruimte huurde, blijft tot 1907 onder verschillende eigenaren gewoon bestaan.

Op 14 januari 1907 komt 'het bondshotel en koffiehuis waarin vergunning met stalling en verder getimmerde, erf, tuin, boomgaard, weiland en water, zijnde het rechthuis' in handen van de gebroeders Van Doesburg. Die hebben dan bijna alle huizen links en rechts van de Kerklaan in bezit om de koekfabriek van hun vader uit te breiden. In 1921, wanneer de bouwactiviteiten bijna achter de rug zijn, telt die nieuwe fabriek onder de naam 'De Lindeboom' 170 werknemers waaronder 70 kinderen. **Maar de biscuitfabriek van de Wed. B. van Doesburg heeft niet gered.** Wanbeleid zorgt in 1937 voor het einde. Het pand met naastgelegen percelen, waaronder het rechthuis, komt daarop in handen van de N.V. Drogerijen Maatschappij. **Op de hiernaast afgedrukte** en vergrote uitsnede van een luchtfoto rond 1930 is de biscuitfabriek met het rechthuis nog goed te zien. Het is het tweede pand rechts naast de fabriek. Als u goed kijkt ziet u aan de rechterkant op de hoek het kenmerkende houten erkertje.

Onbewoonbaar verklaren helpt

De vraag nu is: Hoe lang heeft dat rechthuis nadien nog bestaan? De eerste aanwijzing komt in april 1947 wanneer B&W laten weten dat de vernieuwing van de Dorpsstraat binnenkort van start gaat, want er staan nogal wat onbewoonbaar verklaarde woningen die gesloopt gaan worden. Maar om welke woningen het gaat en waar die staan is niet duidelijk, want alle panden in Mijdrecht krijgen dat jaar een nieuw huisnummer. We nemen contact op met de heer Nap. Zijn drogisterij stond destijds bijna recht tegenover de fabriek. Misschien weet hij meer. Zijn vrouw, geboren Van der Plas, herinnert zich nog goed het huis op de foto direct rechts naast de fabriek, want daar heeft ze sinds 1950 met haar ouders gewoond. Ze denkt dat het pand rond 1952 gesloopt is en dat rond 1975 winkelcentrum De Lindeboom werd geopend. "Neem eens contact op met Henk Gille, die weet

meer", is haar advies. Dat gebeurt. Henk Gille sr. laat daarop de nieuwe adreslijst uit 1947 zien. Daaruit blijkt dat de Drogerijen Maatschappij dat jaar huisnummer 56 krijgt, de woning van D. van der Plas krijgt 54, het rechthuis, waarin dan J. Lansdaal woont, krijgt nummer 52, het brandweerhuisje (later vishal Molenaar) wordt nummer 50.

Het einde

Hoe dat voormalige rechthuis op nummer 52 er van binnen uitzag, weet Mevrouw Lansdaal nog goed, want ze heeft er sinds 1939 ruim veertien jaar gewoond. Het pand is dan eigendom van de Baconfabriek in Uithoorn. Beneden een heel grote zaal. Boven vijf kamers en het houten erkertje, waar niemand in mocht. Tijdens de oorlog werd het geheel als lagere school gebruikt. Nummer 54 is omstreeks 1952 gesloopt. Nummer 52 volgde een jaar later. Het pand van de N.V. Drogerijen Maatschappij heeft het uitgehouden tot 1974. Ergo, het enig echte rechthuis, het pand waar ooit recht werd gesproken en waar bijna 100 jaar lang de geschiedenis van Mijdrecht werd bepaald, heeft het, na een aantal verbouwingen, uitgehouden tot 1953. Daarna moest het wijken omdat er volgens het toenmalige gemeentebestuur meer behoefte was aan een winkelcentrum dan aan het bewaren van een enkel stukje erfgoed, zoals de korenmolen van Gille, die in 1962 ook het veld moest ruimen. In oktober 1960 waarschuwde burgemeester Van der Haar nog om het wapen 'onbewoonbaar verklaren' voorzichtig te hanteren. Helaas bleek die oproep, waar het de Dorpsstraat betreft, aan dovemansoren gericht.

Geraadpleegde bronnen:

- *RHC Breukelen: DTB boeken, bouwvergunningen, bevolkingregister, kadaster, registers van overlijden, gemeenteverslagen en internet v.v.b. de Drogerijen Maatschappij.*
- *Verder gesprekken met Hr. Nap en zijn echtgenote, de heer H. Gille en mevrouw G. Lansdaal. Waarvoor mijn dank.*

Mijdrecht start bouw
winkelcentrum 1974

Heeft u ze ook nog? Die oude klassenfoto's?

Van mevrouw Corrie van der Plas-Posdijk uit Mijdrecht ontvingen we bijgaande foto van de Openbare Lagere School aan de Kerkstraat in Mijdrecht uit 1947.

Op de foto

Achterste rij van links naar rechts: Ans Schuurman, Atie van Brenk, Gerrie Fokker, Jopie Vlastuin, Toos van der Lee, Joke Twisk, Jopie Felix, Grietje Bakker, Sara Slingerland.

Middelste rij: Adriaan of Theo Cornelissen, Kees Verburg, Jan Spijker, Kees van der Lee, Cor Bakker, Kees Schuurman, Piet Harrewijne, Corrie Posdijk.

Voorste rij: Theo of Adriaan Cornelissen, Kees de Vries, Joop van Kooten, Henny Immerzeel, Jan Verburg, Teun Vlastuin.

Wilt u zelf uw klassenfoto beschikbaar stellen? Dan willen wij daar graag gebruik van maken. Kent u alle namen van de klasgenoten nog? Dan is dit erg handig. Bent u juist nieuwsgierig naar vergeten namen? Dan vragen we onze plaatsgenoten mee te denken. Vooral ook over schoolfoto's uit de jaren vijftig of zestig van de vorige eeuw.

U kunt uw foto's aanleveren bij Jaap Meulstee. Dat mag digitaal via meuls63@planet.nl, u kunt uw foto ook (tijdelijk) afgeven. Dan scannen we de foto en plaatsen deze in één van onze volgende edities.

Nederland 200 jaar geleden bevrijd van de Fransen

Feestelijkheden in Mijdrecht

In een onlangs gehouden enquête van het Historisch Nieuwsblad bleek dat één op de drie Nederlanders weet wat er in het jaar 1813 in de vaderlandse geschiedenis is gebeurd. Meer dan de helft - 53 procent - wist het niet en 14 procent gaf een verkeerd antwoord.

De herdenking in 1913

Dit jaar vieren we dus niet alleen 200 jaar koninkrijk met de Oranjes, maar ook dat we bevrijd zijn van de Franse overheersing. In 1913 werd dit laatste feit nog op een bijzondere wijze in Mijdrecht gevierd. Op 21 mei 1913 deelde burgemeester A. van Baak tijdens de raadsvergadering mee dat er een feestcommissie was gevormd waarin mannen van diverse richtingen zitting hadden. Aan vrouwen werd toen nog niet gedacht. Het college stelde voor om een geldelijke bijdrage aan deze commissie te verlenen. Omdat er in de gemeente 800 schoolgaande kinderen waren, had de commissie voor elk kind 30 cent uitgetrokken. Alle vaste behoeftige gezinnen zouden een feestgave ontvangen en hiervoor was 100 gulden beschikbaar. Het college stelde de raad voor om aan de commissie een subsidie van 300 gulden te verlenen. Met algemene stemmen werd dit voorstel door de raad aangenomen. De commissie had echter nog meer plannen.

Iedere ingezetene werd verzocht om tijdens de feestelijkheden de vlag uit te hangen en de huizen feestelijk te verlichten. Dat moest in die tijd veelal met kaarslicht gebeuren omdat niet iedere woning over elektrisch licht beschikte. Aan de gemeente werd gevraagd om het goede voorbeeld te geven en het raadhuis te verlichten. Alle raadsleden stemden voor, maar dat moest dan wel op de tweede feestdag gebeuren, want op de eerste feestdag zou er op het Raadhuisplein een bioscoopvoorstelling worden gegeven.

Bovendien werden er op verschillende plaatsen in het dorp erepoorten opgericht van 32.000 turven, ter verwelcoming van de bevrijders. De poorten werden tijdens de twee feestdagen, wanneer het donker begon te worden, met waxinelichtjes of door olielampjes verlicht. De bij dit artikel afgebeelde poort stond op de grens van de gemeenten Mijdrecht en Wilnis bij de r.k. kerk. Op

woensdag 3 september 1913 kwamen daar Utrechtse soldaten te paard aan bij de poort en kondigden muzikaal het begin van de feestelijkheden aan.

De feestelijkheden in Wilnis

Ook in Wilnis bleef men niet achter om het honderdjarig bestaan van 'Neerlands Onafhankelijkheid' te herdenken. Ook daar was een feestcommissie gevormd die in het bijzonder de schoolkinderen en armen wilde trakteren en daarom de gemeente om een subsidie vroegen van 222 gulden. Men had het precies uitgerekend. Voor 380 schoolkinderen wilde men 30 cent per leerling uittrekken voor een traktatie, en 10 cent voor de aankoop van een blijvende herinnering aan dit feest. Voor elk van de 28 arme gezinnen had men een rijksdaalder uitgetrokken. Keurig gespecificeerd. Namelijk voor dertien Nederlands hervormde, negen rooms-katholieke en zes gereformeerde gezinnen. De gemeenteraad van Wilnis ging met dit verzoek akkoord, onder de voorwaarde dat dit besluit door de Gedeputeerde Staten van Utrecht zou worden goedgekeurd.

bijschrift?
staat plaatje ongeveer op de goede plek?

De herdenking in Vinkeveen

In Vinkeveen had de raad al eerder rekening gehouden met de herdenking van 100 jaar vrijheid. Al in 1812, bij de bespreking van de begroting voor het jaar 1813, had men hiervoor 400 gulden uitgetrokken en goedgekeurd. Maar tijdens de rondvraag van 12 augustus 1913 kwam het raadslid Korver hierop terug. Hij vond het bedrag wel erg veel en vroeg zich af of het niet wat minder kon. Hij werd bijgevallen door het raadslid Donicie die het bedrag zelfs wilde verlagen tot 200 gulden. Burgemeester A.J.E. van Grotenhuis van Onstein deelde mee dat er inmiddels een feestcomité was gevormd waarvan hij erevoorzitter was. De andere leden van de raad wilden het bedrag onveranderd laten, omdat men indertijd bij de behandeling van de begroting hiermede akkoord was gegaan. Het raadslid Korver wilde zelfs een verbod van gebruik van sterke drank tijdens de feestviering, maar dat vond geen steun omdat dit inbreuk maakt op iemands vrijheid. Donicie wilde het feest 's avonds om half twaalf beëindigd zien en daarmee was iedereen het eens.

Op 2 september 1913 kwam het feest weer ter discussie omdat het college van burgemeester en wethouders voorstelde het bedrag te verhogen tot 475 gulden, namelijk 70 cent per kind en 25 gulden voor het fanfarecorps en het versieren van het gemeentehuis. Men had namelijk geen rekening gehouden met de kinderen die buiten de gemeente naar school gingen. Bovendien had Waverveen een eigen programma opgesteld. Toen men er achter kwam dat er ook nog erewijn zou worden geschonken ontstond er opnieuw een discussie. Uiteindelijk werd het voorstel van het college aangenomen met negen stemmen voor en twee stemmen tegen.

Ook in andere dorpen en steden werd honderd jaar vrijheid herdacht, zij het op verschillende tijdstippen omdat dit niet landelijk was geregeld.

De voorafgaande jaren

De jaren van de inlijving bij Frankrijk zijn voor de inwoners van onze dorpen zeer zwaar geweest. Ook daarvoor waren er moeilijke tijden. Na de hervorming in de zestiende eeuw hadden de proosten van Sint Jan, die voornamelijk familieleden van de Oranjestadhouders waren, hier het gezag uitgeoefend. De belastingen waren zwaar en kwamen voornamelijk ten goede aan de proosten zelf. Tot ergernis van velen werd in 1767 de zesjarige Willem Lodewijk Karel proost met alle inkomsten van dien. Toen hij een paar later overleed werd hij opgevolgd door zijn driejarig broertje, die meteen al de grote inkomsten van de Proosdij ontving.

Tijdens de vierde Engelse oorlog (1780 tot 1784) lag alle handel met het buitenland stil en was de armoede onder de bevolking bijzonder groot. Vanwege de corruptie was er veel kritiek op de landelijke en plaatselijke overheden. De ontevredenheid nam vooral toe toen er onenigheid ontstond tussen de Patriotten, die meer democratie wilden, en de aanhangers van stadhouder Willem V. Toen in 1795 de Bataafse Revolutie plaatsvond, vluchtte de stadhouder met zijn familie naar Engeland. De Fransen trokken ons land binnen en de patriotten namen het bewind over. De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden kreeg een nieuwe naam: de Bataafse Republiek. Vrijheidsbomen werden bij het rechthuis van Mijdrecht en Wilnis geplant en onder het uitroepen van de leuze "Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap" dacht men dat er betere tijden zouden aanbreken. Dat viel echter tegen, omdat de heren die het daarvoor voor het zegen hadden veelal in hun functies gehandhaafd bleven.

De secretaris Hermanus Hensuma en de bode Willem van der Ham in Mijdrecht mochten hun baan in Mijdrecht behouden en Hensuma kreeg er zelfs nog een functie bij. Hij werd in diezelfde functie eveneens benoemd in Vinkeveen en Demmerik. De schout (burgemeester) en belastingontvanger Heijstek behield in Wilnis voorlopig ook zijn baan. Schout en secretaris Jan van Wickevoort Crommelin van Waverveen zag de toestand nog even aan en ging er toen vandoor met twee jaar belastinggeld. Waverveen was gelijk bankroet. In veel gevallen bleef alles zoals het was en verbeteringen bleven uit. Napoleon breidde zijn macht steeds meer uit. In 1806 kreeg Nederland een nieuwe staatsvorm: De Bataafse Republiek werd het Koninkrijk Holland, met Napoleons jongste broer Lodewijk Napoleon als koning. Hij zou dat vier jaar blijven tot ons land in 1810 bij Frankrijk werd ingelijfd, omdat Lodewijk Napoleon niet aan alle eisen van zijn broer voldeed. Alle Franse wetten werden ook hier ingevoerd.

De laatste jaren als een provincie van Frankrijk

Gedurende de Franse bezetting werden de vroegere provincies Holland en Utrecht in arrondissementen op-

gesplitst. Een groot deel van onze regio maakte deel uit van het departement van de Zuiderzee. Tot dit departement behoorden onder andere Mijdrecht, Wilnis, Nieuwkoop, Nieuwveen, Zevenhoven en Woerden. Het bestuur van het arrondissement stuurde steeds meer bevelen en opdrachten naar de diverse dorpen.

In verband met de veldtocht tegen Rusland eiste Napoleon in 1813 steeds meer belastinggeld. Ook werden paarden gevorderd en mannen tussen de 20 en 40 jaar werden opgeroepen voor de militaire dienst. De onvrede over het bewind nam hand over hand toe. Vooral toen bekend werd dat de veldtocht van Napoleon naar Rusland op een mislukking was uitgelopen. Het gerucht ging dat de gezinnen van de Franse ambtenaren terug wilden naar Frankrijk omdat zij het hier te onveilig vonden.

De Franse overheden hadden steeds meer moeite om hier hun gezag te handhaven. Dit drong ook door in Mijdrecht, Wilnis en Vinkeveen en Waverveen. Op 20 april 1813 werd in Alphen aan de Rijn al de vlag van Oranje gehesen. Op 19 oktober verloor Napoleon de slag bij Leipzig. Met als gevolg dat op 12 november de eerste Russische Kozakken ons land binnen trokken om ons te bevrijden van de Fransen. Op 24 november werd Amsterdam door hen bevrijd. In Zevenhoven nam de bevolking een zodanige vijandige houding aan tegen de overheid dat de Maire (burgemeester) en de veldwachter de inschrijving voor de conscriptie (inschrijving voor de dienstplicht) staakten. Toen men vernam dat het overschot van het Franse leger zich terugtrok naar Frankrijk werd de stemming elke dag hoopvoller dat er een einde zou komen aan het Franse bewind. Men constateerde dagelijks dat steeds meer Franse eenheden naar Frankrijk vertrokken. Op 23 november 1813 werd bekend dat Woerden door oranjeaanhangers was bevrijd, maar de Fransen kwamen terug en plunderden de stad. Veel inwoners, waaronder kinderen, werden vermoord. Nieuwveen had zich al op 16 november bevrijd van de Fransen. Overall werd daar oranje gedragen, werden oranje vlaggen gehesen en oranjeliederen gezongen. De keizerlijke wapenborden bij de notarissen werden afgerukt. Dit alles drong ook in Mijdrecht, Wilnis en Vinkeveen door. Men had genoeg van het Franse bestuur. Correspondentie met de overheid moest in de Franse taal gebeuren. Tot ergernis van de Vinkeveense burgemeester omdat hij de Franse taal niet machtig was.

Schout, maire en burgemeester van Doorn

Vanaf de Bataafse Republiek in 1795 tot aan zijn overlijden in 1820 is Henricus Abraham van Doorn schout geweest. Eerst in Wilnis en daarna in Mijdrecht. Hij had dus roerige tijden meegemaakt en hoewel anderen hun positie hadden moeten opgeven, had hij zich steeds weten

Oranje Boven!
Holland is Vrij.

De Bondgenooten trekken op Utrecht.

De Engelschen worden geroepen.

De Franschen vlugten aan alle kanten.

De zee is open.

De koophandel herleeft.

Alle partijschap heeft opgehouden,

Al het geledene is vergeeten

En vergeeven.

Alle de aanzienlijken komen in de regeering.

De regeering roept den Prins uit

Tot hooge Overheid.

Wy voegen ons bij de bondgenooten.

En dwingen den vijand tot vrede.

Het volk krijgt een vrolijken dag

Op gemeene kosten,

Zonder plundering noch mishandeling.

Elk dankt GOD.

De oude tijden komen wederom.

Oranje Boven!

HOGENDORPS PROCLAMATIE

Op 17 november 1813 komt Den Haag in opstand en roept om vrijheid onder een Oranjevorst (A.R., Den Haag).

aan te passen. In 1813 zou zijn positie als schout van Mijdrecht gevaar kunnen lopen. Hij wist dat hij had meegeerkt aan de conscriptie, waarin de mannen werden opgeroepen voor het leger van Napoleon, en aan het vorderen van paarden en het inkwartieren van militairen bij de burgers. Ook was hij de herbergen afgegaan om de bezoekers te wijzen op het gehoorzamen van de Franse overheid. In de plaatsen rondom Mijdrecht werd al volop de bevrijding van de Fransen gevierd maar in Mijdrecht had hij deze uitingen verboden.

Waarschijnlijk was Van Doorn bang dat de Franse troepen alsnog zouden kunnen terugkomen, zoals enkele dagen later in Woerden gebeurde. Op 20 november schreef hij onderstaande brief aan Van Tuyll van Serooskerken die bij de Franse overheid een belangrijke functie had.

“Volgens uw last ben ik er in geslaagd het dragen van oranje en het uitsteken van vlaggen te voorkomen. Wie het gedaan hebben, lieten het op mijn verzoek. Nu heeft men hier echter bericht gekregen van de proclamatie van den Graaf van Stierman in Den Haag (bij bedoelde waarschijnlijk Van Limburg Stierum, FdW) dat de prins van Oranje binnen

weinig dagen in het land zal komen en dat er oranje gedragen moet worden. Daar Mijdrecht grenst aan de monden van de Maas, verlangen onze inwoonders in dat zelve te mogen delen en wij niet langer mogen delen en wij langer moetende draaien. De gemoederen zullen gaande worden, te meer daar in de naburige plaatsen, Zevenhoven, Nieuwveen en Noorden de vlaggen waijen; dan wanneer U, mijnheer, bewust mogt zijn, dat dit met groot gevaar zoude plaats hebben, zoude veijligst zijn dit niet te ondernemen. Vandaar Mijnheer dat ik door deezen uw orders zal afwachten.”

Met deze brief schreef Van Doorn alle verantwoordelijkheid van zich af. Het probleem loste zichzelf op, want inmiddels was het Franse leger ook uit Amsterdam en Utrecht gevlucht en op weg naar Frankrijk.

Mijdrecht, Wilnis en Vinkeveen en Waverveen waren daarvoor ook bevrijd van de Franse tirannie, omdat alle instructies van de Fransen vanuit Amsterdam kwamen. Op 1 december had men in Utrecht al een provinciaal bestuur gevormd en werden de door Napoleon ingestelde departementen en arrondissementen opgeheven. De oude provincie Utrecht herrees. Hiermee had men haast gemaakt omdat men vermoedde dat de Nieuwe Soevereine Vorst koning Willem I wel eens andere plannen zou kunnen hebben met de vroegere provincie en dat Utrecht deel zou moeten blijven uitmaken van het Departement van de Zuiderzee. De nieuwe bestuurders waren de eigengereidheid van zijn overleden vader Stadhouders Willem V nog niet vergeten. Bovendien had de nieuwe vorst in 1802 een overeenkomst gesloten met Napoleon waarin hij de soevereiniteit aanvaardde over het vorstendom Fulda waarmee hij afstand deed als erfstadhouder van de Nederlanden. Toen hij als nieuwe vorst op 30 november 1813 in Scheveningen arriveerde was men dit allemaal vergeten en zag men uit naar een betere toekomst.

“Vereenigde Nederlanden Proclamatie”

Op maandag 13 december 1813 kwam er een proclamatie van de soeverein (heersend) vorst aan het Nederlandse, die als volgt begon: *“Wy Willem Frederik, by de Gratie Gods, Prins van Oranje-Nassau, Souverein Vorst der Vereenigde Nederlanden, enz., enz.*

Allen die deze zullen zien of booren Salut! Gij hebt Mij geroepen landgenoten, om de door U zo roemrijk begonnen taak te voleindigen; Ik heb de handhaving der onafhankelijkheid, welke uwe moed hersteld heeft op mij genomen, en nog een belove Ik bet u, geene moeite, geene zorg, geene opoffering zal Mij te groot zijn om U te toonen, hoe zeer Ik het

volk beminne, van elke liefde Ik zulke roerende blijken ontvangen heb, en nog dagelijks ontvang.”

In deze officiële bekendmakingproclamatie riep hij iedereen op om samen met de Kozakken, Engelse en Pruisische soldaten de Franse plunderaars en moordenaars te verdrijven van ons grondgebied en gebeurtenissen zoals in Woerden te voorkomen, want in grote delen van ons land waren de Fransen nog aanwezig. De vorst zag duidelijk in dat het volk een terugkeer van het bewind van zijn overleden vader niet zou accepteren. Daarom werden slechts weinige bestuurders uit de tijd van de Franse overheersing ontslagen.

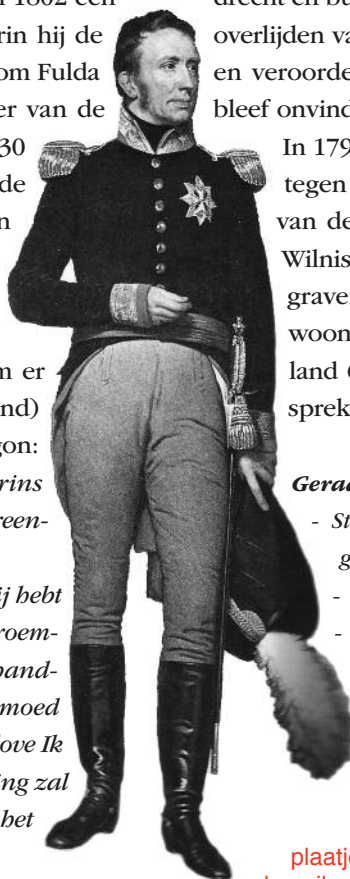
Burgemeester Van Doorn was politiek alert genoeg om direct “mee te waaien” met de nieuwe bestuurlijke wind. Daarom mocht hij als schout van Mijdrecht aanblijven tot zijn overlijden op 3 november 1820. In zijn functie van burgemeester was hij op de hoogte van alles wat er in de gemeente gebeurde. Tegen die achtergrond vond hij het klaarblijkelijk niet bezwaarlijk om herhaaldelijk op te treden als een koper of verkoper van stukken grond, huizen en landerijen. Hij heeft daarmee veel geld verdiend. Tegenwoordig zouden wij dit niet accepteren en onverenigbaar met zijn functie noemen. Zijn oom was schout van Uithoorn en werd betrap op malversaties. Toen men hem wilde arresteren had hij al de benen genomen.

Van Doorn was getrouwd met de zuster van Albertus Jan Klaus, die gaardermeester (belastingontvanger) in Mijdrecht en burgemeester van Wilnis was. Klaus werd na het overlijden van Van Doorn eveneens van oplichting beticht en veroordeeld tot tien jaar tuchthuisstraf. Maar ook hij bleef onvindbaar.

In 1795 was men onder andere in opstand gekomen tegen de corrupte overheid, maar na de bevrijding van de Fransen bleek de corruptie in Mijdrecht en Wilnis nog niet voorbij te zijn. Van Doorn werd begraven in de Noorderkerk in Amsterdam. Hij woonde in Mijdrecht in het huidige pand op Hofland 63. Als stenen van deze woning eens konden spreken, dan ...

Geraadpleegde bronnen:

- *Streekarchief Vecht en Venen. Archieven van de gerechten en gemeenten in de De Ronde Venen.*
- *Koninklijke Bibliotheek, Oude Kranten*
- *Het Utrechts archief en Noord. Hollands archief: Het departement van de Zuiderzee.*
- *G.J.W. Koolemans Beijnen, Historisch Gedenkboek der herstelling Neerlands onafhankelijkheid in 1813, Haarlem 1912-1913.*

plaatje heet Koning Willem 4.... maar die kom ik volgens mij niet in het artikel tegen?

'Russische boerderijen en

In de vorige Proosdijkoerier was een artikel over de 'Russische' boerderijen en over Vrouwenakker opgenomen. De reacties waren veelvuldig, opmerkelijk (betrokken), soms bizar, maar in ieder geval belangrijk genoeg voor een ruim nawoord.

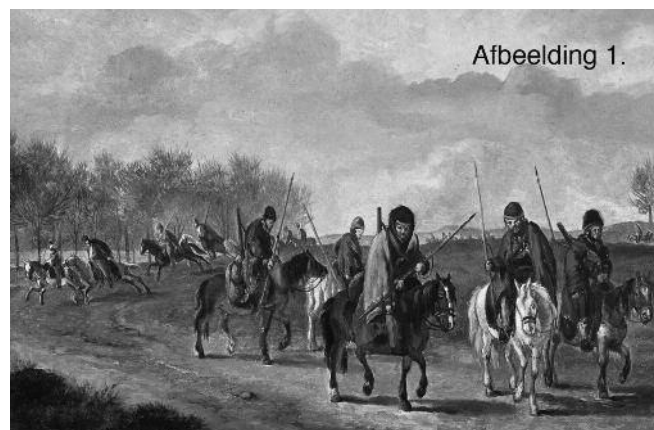
Opvallend daarbij: het merendeel van de reacties op de 'Russische' boerderijen stond in feite al verzameld en verwoord in de 'Mijdrechtse Courant' van dinsdag 10 juni 1986. Fred de Wit heeft namelijk 27 jaar geleden in dat tevens in Nieuwveen verspreide weekblad een artikel gepubliceerd, met als titel 'Raadsels rond namen van Boerderijen - Stukjes Rusland in Mijdrecht'. Ook deze auteur is toentertijd op zoek geweest naar de oorsprong van de Russische boerderijnamen en is ter plaatse gaan informeren. Het resultaat vormde geen meevaller: weliswaar waren er gissingen en mythes te over, maar niemand die het wist.

Zoals het een gedegen columnist betaamt, maakte Fred de Wit een inventarisatie van de meest optredende meningen, mythes en volksverhalen. Bijvoorbeeld over die van een inwoner van Zevenhoven, die in de negentiende eeuw qua inkomen ruimschoots boven de Balkenende-, dus destijds de Thorbeckenorm reikte. Hij bezat vele hectares in de Zevenhovense polder en daarnaast werd er menige reis naar Rusland ondernomen. Dat zou hebben geleid tot het vernoemen van boerderijen naar door hem bezochte steden. Eigenlijk nog een meevaller, dat de stad Djnepropetrovsk niet op zijn pad heeft gelezen

Fred de Wit tekende ook het verhaal op over een grootvorstin zonder verdere aanduiding, voor wie de Russische grond te heet onder haar vorstelijke voeten was geworden. De meegetroonde liquide middelen hadden haar in staat gesteld om zich te Zevenhoven aan grootgrondbezit te buiten te gaan. De door haar verpachte boerderijen werden door haar van Russische namen te voorzien.

In het artikel van 10 juni 1986 in de 'Mijdrechtse Courant' was ook plaats ingeruimd voor Kozakken - theorieën. Inderdaad is er van november 1813 tot circa mei 1814 een Russisch kozakkenleger bezig geweest het

territorium van het aanstaande Verenigd Koninkrijk der Nederlanden te ontdoen van het Franse bezettingsleger.

Een fragment van het schilderij 'Kozakken op een landweg bij Bergen, 1813', van P.G. van Os.

Goedbeschouwd hebben we 'de stormvogels van de tsaar' niet langer dan een half jaar over de vloer gehad. Maar wat veel langer is gebleven: de doorvertelde en daardoor versterkte verhalen over op kleine paarden rossende woestelingen, met een schokkend gebrek aan tafelmanieren en een ongehoorde capaciteit tot het innemen van 'gedestilleerd'. Althans, dat is het beeld, dat is ontstaan in de doorvertelde verhalen.

De in 1986 door Fred de Wit opgetekende theorieën blijken ongemeen slijtvast te zijn; na publicatie van de Proosdijkoerier van juni 2013 verschenen zij wederom ten tonele: de puissant rijke inwoner van Zevenhoven, de grootvorstin zonder naam en vooral de kozakken. Deze ruiters, ook vermaard van het rauw verorberen van nauwelijks geplukte kippetjes, kwamen in de reacties meerdere malen voorbij galopperen als veroorzakers van de Russische benamingen. Over deze bevrijders, die sommigen destijds naar de bezetters deden terugverlangen ⁽¹⁾

Vrouwenakker', een nawoord

publiceerde Anne Aalders de verhelderende en dus aanbevelenswaardige studie 'Met gevelde lans en losse tegel, Kozakken in Nederland 1813-1814'. Dit boek laat geen enkele ruimte voor theorieën, waarin Kozakken hun wapens tot ploegen zouden hebben omgesmeed, teneinde - bijv. in de Zevenhovense polder - welige graanoogsten te kunnen aanrichten.

Het lot van boerderij 'Moscow'

Navorsingen wezen tot dusverre uit, dat huidige Bloklanders niet weten waarom en wanneer 'Moscow' of 'Moskou' uit de Russische rij aan de Bloklandseweg is gaan ontbreken. Wel wist een enkeling, dat zijn ouders het ook al niet (meer) wisten. Voorzichtige veronderstelling: als gevolg van hooibroei is deze boerderij van destijds de familie Schrama op 21 juli 1932 tot de grond toe afgebrand en niet meer opgebouwd; gaarne reacties! fons.compier@gmail.com

'Praha', de 'vergeten' boerderij, in de Weilands of Bloklands polder

Een zestal reacties had betrekking op deze aan Westzijde 23 in De Hoef gelegen, uit rode baksteen opgetrokken hoeve, conform afbeelding 2. De strekking van de reacties uit De Hoef, Amstelhoek en De Kwakel: waarom deze Russische boerderij niet werd genoemd in de proosdijkoerier van juni 2013.

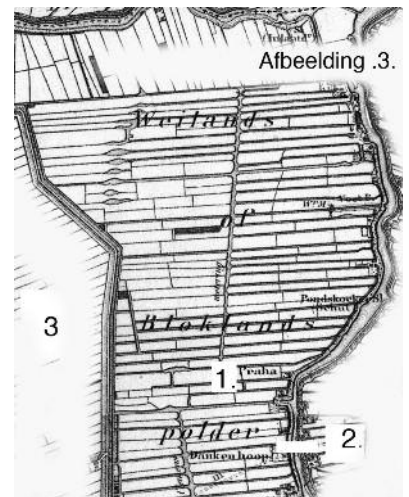
Alvorens deze vraag te beantwoorden, eerst aandacht voor deze in een interessante omgeving gelegen hoeve.

De baksteen doet ontegenzeggelijk oud aan en 'Praha' komt in de Weilands of Bloklands polder onder deze naam reeds voor op een stafkaart uit 1873. De cursief vermelde polder wordt in het westen begrensd door de Hogedijk en in het oosten door de Kromme Mijdrecht. De onverveende, prachtige Weilands of Bloklands polder - behorende tot de gemeente De Ronde Venen - valt te beschouwen als bovenland van de Kromme Mijdrecht. De Weilands of Bloklands polder moeten we niet verwarren met de aan de westkant gelegen Zevenhovense Polder, met daarin 'Blokland', het gebied met de vijf overgebleven Russische boerderijen.

Dat de Weilands of Bloklands polder niet-verveend land vormt en de Zevenhovense Polder een droogmakerij, valt makkelijk te constateren ter hoogte van de Hogedijk: het niveauverschil is duidelijk waarneembaar.

De reden tot deze nadrukkelijke aandacht voor dit stukje 'De Ronde Venen' heeft te maken met het besef, dat dit gebied tot dusverre onderbelicht bleef in Proosdijkoerier-artikelen.

Dat geldt ook voor De Hoef in het algemeen en de Westzijde in het bijzonder; ook het gedeelte van de Westzijde ten zuiden van de Oude Spoorbaan tot aan de Sluitkade kan in dit opzicht als 'te ontginnen gebied' worden beschouwd. Kortom 'Pioniers gevraagd'!

De benaming 'Oude Spoorbaan' doet merkwaardig aan in relatie tot afbeelding 3, i.c. een fragment van een stafkaart uit 1873. De spoorbaan en de spoorbrug over de Kromme Mijdrecht staan nog niet op de stafkaart aangegeven; zij zijn immers pas per 1 augustus 1915 geopend⁽²⁾. Het cijfer 2 in afbeelding 3 markeert de locatie van de latere spoorbrug. Het cijfer 1 geeft naar rechts de ligging aan van 'Praha', aan de Kromme Mijdrecht - Westzijde. Links van de Hoge dijk duidt '3' op de Zevenhovense Polder. De Hogedijk vormt thans niet alleen een

(natuurlijke) grens tussen de gemeenten Nieuwkoop en de Ronde Venen, maar ook tussen de provincies Zuid-Holland en Utrecht.

Enkele lezers zagen boerderij 'Praha' gaarne opgenomen in het Russische rijtje van negen, van Riga tot en met Archangel. Daarover kan beknoptheid worden betracht: 'Praha' staat voor Praag, vanaf 1198 eeuwenlang de hoofdstad van het Koninkrijk Bohemen. Van 1804 tot in 1918 gold Praag als één van de belangrijkste steden binnen het keizerrijk Oostenrijk. Vanaf 1918 tot en met 1992 was Praag de hoofdstad van de republiek Tsjechoslowakije en vanaf 1993 is 'Praha' de hoofdstad van Tsjechië. 'Praha' en 'Russisch', dat zijn dus twee totaal verschillende zaken. Bovendien is 'Praha' in een weliswaar naburige, maar wel andere, onverveende polder gelegen.

Blijft natuurlijk de interessante vraag, waarom er in de negentiende eeuw in De Hoef een boerderij is gebouwd met de naam 'Praha', Laat deze vooralsnog onbeantwoorde vraag een aansporing zijn voor een Proosdijkoerier-lezer uit De Hoef e.o. om hieromtrent duidelijkheid te verschaffen!

Het 'Uithoornse' Vrouwenakker

In de Proosdijkoerier van juni 2013 is de overgang bij wet van 19 mei 1819 genoemd van het buurtschap Vrouwenakker - let wel, ten zuiden van de Drecht - van Holland naar Utrecht, i.c. van Uithoorn naar Mijdrecht. Daarbij werd aangetekend, dat er ook aan de noordkant van de Drecht sprake was van een buurtschap onder de naam van Vrouwenakker, het zogenaamde 'Uithoornse' Vrouwenakker.

Deze zienswijze leverde enkele reacties op, in de trant van: "misschien dat die buurt in de volksmond ook wel als Vrouwenakker aangeduid, maar dat was geen officiële aanduiding".

Ook hier kan beknoptheid worden betracht, in de vorm van afbeelding 4.⁽³⁾

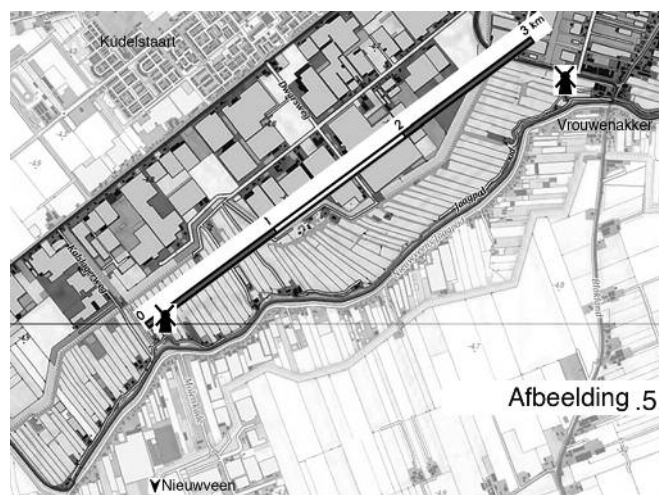
Afbeelding 4.

naam	Toestand van de gemeente Uithoorn in 1868			
	omschrijving	inwoners	huizen	stallen
Uithoorn	dorp	1050	248	20
Thamerpolder	buurt	66	21	7
Boterdijk	buurt	107	19	6
Kwakel	gehucht	185	48	12
Vrouwenakker	buurt	34	5	3

(uit: GAU, OA nr. 233, Ingekomen stukken nr. 156: tableau van statistische bescheiden 1868)

De Vrouwenakkerse molen

Lezers vroegen zich af, of deze molen (ook) bekend stond als de 'Moordmolen'. Om met het laatste te beginnen: de 'Moordmolen' was de bijnaam voor een naburige molen, namelijk de Kalslager Molen. Evenals de Vrouwenakkerse Molen sloeg deze Molen op de Drecht uit en ook vanuit de Uithoornse Polder.

Het is moeilijk om de beide molenlocaties te beschrijven, vandaar afbeelding 5. Deze beoogt duidelijk te maken, dat onderlinge afstand hemelsbreed 3 kilometer bedroeg. Uiteraard heeft het molensymbool dichtbij de plaatsnaam Vrouwenakker betrekking op de gelijknamige molen. Links, in zuidwestelijke richting en dichtbij de grens met Zuid-Holland, staat de Kalslager Molen ingetekend. Qua levensduur van de molens gold er een verschil van drie jaar. De Kalslager molen: bouwjaar 1629; door 'inslag van hemelvuur' ten gronde gegaan in 1927. Een respectabele molenleeftijd derhalve, van 298 jaar. De Vrouwenakkerse Molen: van 1635 tot en met de sloop in 1930, dus 295 jaar. Nog interessanter is hun laatste jaar, want in beide situaties is daar 'geschiedenis' aan verbonden.

De Kalslager Molen (bijgenaamd de Moordmolen)

Eerst aandacht voor de bijnaam, waarvan het bereik niet beperkt bleef tot dit afgelegen gebiedsdeel van Uithoorn, maar zich uitstreekte tot de omringende plaatsen, zoals Kudelstaart, Nieuwveen/Ter Aar en Vrouwenakker/Mijdrecht. De bijnaam 'Moordmolen' heeft alles te maken met de moord op 9 februari 1725 op de molenaar Cornelis Dircksz. Romeijn en zijn zuster, Antje Dircksd. Romeijn. Aan feiten was er niet zoveel over de dubbele moord bekend. Dat heeft na 1725 legendevorming in de hand gewerkt. In het boek 'Kudelstaart, geschiedenis van een grensgeval' (1988) heeft Jan C. Lunenburg gedetailleerd verhaal gedaan over de moord, alsmede de berechting en bestraffing (het radbraken) van een groot aantal daders.

De gebeurtenis van 9 februari 1725 heeft daarnaast geleid tot in ieder geval één op schrift gesteld verhaal ⁽⁴⁾. In een van de meest geraadpleegde teksten over de Moordmolen, die van A.A. van Grieken, wordt 9 februari 1927 vermeld als de datum van de tweevoudige moord.. Dat moet een vergissing zijn geweest. Immers, in de volgende afbeelding (6), een advertentie uit 1858, wordt de Kalslager molen reeds als de Moordmolen aangeduid.

Toch is er iets met die negende februari 1725: bij de optekening van Antje en Cornelis Romeijn in het doodboek van de Roomse statie van Kudelstaart staat de datum van 8 februari vermeld.... ⁽⁴⁾

Dat de bijnaam van de Kalslager Molen zelfs van invloed was op zakelijke, op feiten ingestelde notarissen, blijkt uit afbeelding 6. Deze advertentie uit 1858 is als tijdsbeeld te interessant om er niet bij stil te staan.

De Notaris J. W. ROELOFFS VALK, gevestigd te Nieuwer-Amstel, zal op Donderdag den 21sten Januarij 1858 des Voormiddags ten 11 ure ten huize van L. BARENS aan de Heerenbrug te Kudelstaart, onder Aalsmeer, Publiek Veilen en Verkoopen: VIJF KAMPEN zeer welig en wel toegemaakt **HOOI-** en **WEILAND**, gelegen aan de Drecht in den Kalslager-polder bij de Sluisvaart en den Moordmolen onder de Gemeente Leijmuiden, volgens het kadaster te zamen groot: 3 Bunders, 7 Roeden, 20 Ellen en bekend met Sectie E N°. 157, 158, 159, 159bis, 160, 259 tot en met 262; en zulks eerst in drie Perceelen en daarna in twee combinatiën zoo als bij Billetten breeder is omschreven; zullende de Veil-Conditiën Acht dagen te voren ten Kantore van genoemden Notaris aan den Overtoomschenweg ter lezing liggen. (428)

Wat te denken van een notaris te Nieuwer-Amstel, met een adres aan de Overtoom?! In 1858 was die straat nog royaal in de gemeente Nieuwer-Amstel gelegen, Edoch, de gemeente Amsterdam had qua expansiedrift nogal wat weg van het Russische tsarenrijk: eerst 1896 en daarna in 1921 werd Nieuwer-Amstel door de grote gulzige buurman aan het IJ teruggedrongen tot het gebied van Amstelveen, Bovenkerk, Nes a/d Amstel, Ouderkerk (ten westen van de Amstel) en het buurtschap Rode Paal (bij Uithoorn). Sinds 1964 vormt ditzelfde geheel de gemeente Amstelveen.

En wat ook te denken van het proza van de notaris: 'kampen zeer welig en wel toegemaakt hooi- en weiland'. Wat kan er op een 21^e januari 'welig en wel toegemaakt' zijn aan een weiland?! En passant realiseert de klerk ook nog een gemeentelijke herindeling, door de aan de Drecht gelegen percelen over te hevelen van Uithoorn (N-H) naar Leimuiden (Z-H). Het personeel van de Vinkeveense en nadien Mijdrechtse notarissendynastie Van der Heijden kon er tot in de twintigste eeuw ook wat van: het in advertenties introduceren van bizarre straatnamen en andere locatieaanduidingen, alsmede het

in tenenkrommende (pogingen tot) taal aanprijzen van onroerend goed, inboedels en gewassen. Een onderwerp, dat zich leent voor een kolom in een volgende Proosdijkoerier.

(Nieuwe Rotterdamse Courant,
18.06.1927)

Gemengd Nieuws.

Het noodweer van gisteren.

Bij het gehucht Vrouwenakker, onder de gemeente Uithoorn, is gistermiddag een watermolen, bewoond door de familie Braat, door den bliksem getroffen en tot den grond afgebrand. Het huisraad kon met moeite worden gered.

Tijdens een uitzonderlijk hevig onweer op vrijdag 17 juni 1927 werd de Kalslager Molen door de bliksem getroffen en brandde tot de grond af. De bewoners van de watermolen bleven ongedeerd.

Zonder de noodlottige blikseminslag zouden in juni 1927 de dagen van deze met recht legendarische molen evenzeer geteld zijn geweest: aan het bestaan van de naburige molen in de Buitendijkse westerpolder (Nieuwveen) kwam eveneens in 1927 een einde, maar dat gebeurde op basis van sloop. Eenzelfde einde was de molen in de Buitendijkse oosterpolder reeds in 1925 beschoren geweest.

De Vrouwenakkerse molen zou in 1930 als allerlaatste sneuvelen. Maar eerst aandacht voor een zijdelings onderwerp.

Extreem noodweer op vrijdag 17 juni 1927

Eigenlijk valt dit onderwerp buiten het kader van dit artikel. Toch is er minstens één reden om er aandacht aan te besteden: het uitzonderlijke noodweer heeft grote indruk gemaakt op de generaties van bijna 90 jaar geleden en het extreme weer heeft nadelige gevolgen gehad voor de tuinbouw in het Ronde Venengebied.

Citaat uit het Utrechtsch Nieuwsblad van zaterdag 18 juni 1927. Men meldt ons vanuit Mijdrecht:

Gistermiddag omstreeks 12 uur pakten zich boven deze streek donkere wolkenmassa's samen, terwijl daaronder de lucht geheel geel werd, hetgeen zwaar onweer, gepaard gaand met hagelslag, deed vermoeden. Een koe van den veehouder Mur in 'De Derde Bedijking' alhier werd door den bliksem getroffen en gedood. Mur zelf was zoo juist bij het dier vandaan gelopen; de zich in de nabijheid bevindende veehouder Winkel, die bezig was te hooien, geraakte ten gevolge van de door dezen inslag zich verspreidende zwaveldamp bedwelmd en viel van den booschudder. Het daarvoor gespannen paard sloeg op hol. Bovendien begon

het plotseling te bagelen op een wijze, zoals hier tevoren nooit is gezien. Men heeft stenen gevonden, die een half uur na de bui nog 5 c.M. dik waren. Als gevolg hiervan is bijna de geheel te veld staande oogst vernield, terwijl vele ruiten werden verbrijzeld.

Nader wordt ons vanuit Vinkeveen gemeld, dat de hagelbui ook aldaar veel schade heeft aangericht. Aan de achterzijde van het gemeentehuis o.a. bleef geen ruit beel, terwijl alle kassen in de vele tuinderijen, die zich alhier bevinden, - tuinbouw is te dezer plaatse een der hoofdbronnen van bestaan, - geheel verbrijzeld zijn, waardoor van de oogst zoo goed als niets terecht komt.

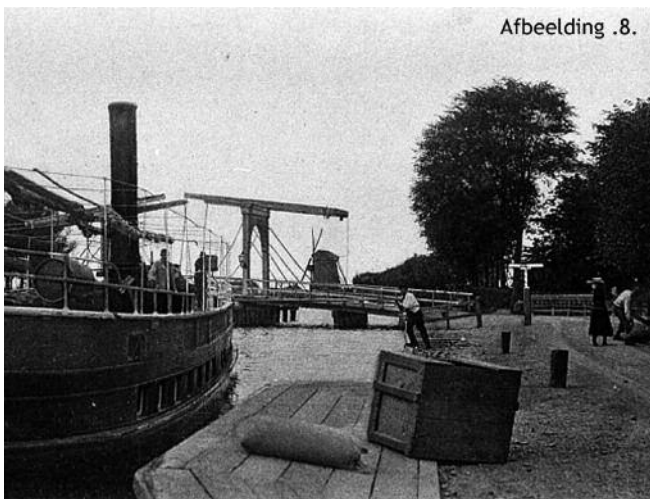
Ook uit Wilnis bereikt ons de mededeeling, dat aldaar vele verwoestingen zijn aangericht. O.a. heeft men in het Ned. Herv. kerkgebouw niet minder dan 46 gebroken ruiten geteld; trouwens alle alhier zich op het Westen bevindende vensterruiten zijn stuk gebageld. Ook enkele broeikassen en de zich te velde bevindende gewassen zijn vernield.

Enkele dagen later, op 20 juni 1927, noteerde het Utrechtsch Nieuwsblad de mededeling van burgemeester K.L.J. Wouters van Vinkeveen en Waverveen, dat er 'in zijn gemeente ongeveer 5.000 ramen van broeikassen zijn vernield, waarvan zoo goed als geen enkele was verzekerd. Als gevolg hiervan is de in de kassen aanwezige teelt dan ook hoofdzakelijk vernield' ().

Burgemeester Wouters zou er in slagen om bijna de helft van de in juni 1927 te Vinkeveen aangerichte schade vergoed te krijgen.

Het einde van de Vrouwenakkerse molen

Lezers wezen er op, dat dezelfde foto (afbeelding 8.) als in de Proosdijkoerier van juni 2013 ook vermeld stond op blz. 178 van het boek 'De Ronde Venen... een omgekeerde wereld' (1986) van E. J. Rinsma. Op die bladzijde zou de molen op de achtergrond echter aangeduid staan als de molen 'het Zandpad'.

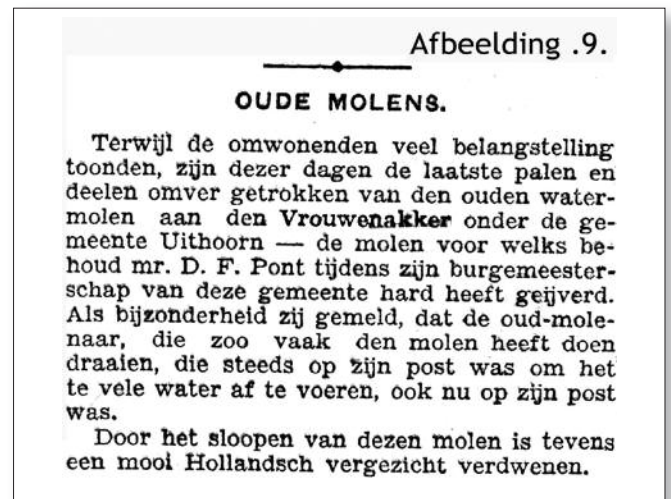

Dit lijkt een onjuiste constatering. Hoe dan ook, molen 'het Zandpad', een van drie molens van de Uithoornsche Polder⁽⁵⁾, werd in 1928 gesloopt en als die destructie achterwege was gebleven, hadden we deze grondzeiler te Uithoorn nog steeds kunnen aantreffen aan de westkant van de kruising Aan de Molenvliet (!) – Amsteldijk – Zuid.

Terug naar de foto (afbeelding 8) met daarop ook - wel degelijk - de Vrouwenakkerse Molen. Ook Dick van Wees heeft deze foto opgenomen in 'Uithoorn, zeven eeuwen geschiedenis Thamen - de Uithoorn - De Kwakel' en dateert deze (op blz. 137) rond 1900. Hij vermeldt bij de foto, dat de los geduwde stoomboot 'De Volharding' was en dat zij ook post meenam.

Zoals reeds aangegeven, was de Vrouwenakkerse Molen aan het einde van de jaren twintig van de vorige eeuw als enige overgebleven in het nog maar kort daarvoor intensief 'bemolende' gebied bij Amstel en Drecht. Maar ook c.q. zelfs deze molen zou '1931' niet halen.

Met het stuk voor stuk verdwijnen van de molens aldaar was het voor de daarvoor bevattelijke lieden duidelijk geworden, dat de horizon in het grensgebied van Utrecht (Mijdrecht) en de beide Hollanden er niet fraaier op werd. De nabij Vrouwenakker overlevende molen werd steeds nadrukkelijker als een te koesteren horizonparel beschouwd. Rond 1930 was het nog gewoon de besluiten en de maatregelen van overheden zonder (veel) weerwoord te accepteren. Maar ten opzichte van de allerlaatste poldermolen lag dat anders. Met name D. F. Pont⁽⁶⁾, van 1925-1928 burgemeester van Uithoorn, heeft zich toentertijd sterk gemaakt voor het behoud van de Vrouwenakkerse Molen. Edoch, op 11 februari 1930 moest het landelijke dagblad 'De Tijd' het volgende mededelen: 'Uit Uithoorn komt het bericht, dat de Watermolen 'Vrouwenakker' bij de brug aan Vrouwenakker door het polderbestuur aan sloopers is verkocht'.

Het onafwendbare gevolg staat in afbeelding 9 weergegeven.

Tenslotte

Geen enkele vrouw, maar wel meerdere mannen hebben geïnformeerd naar de verklaring voor de benaming 'Vrouwenakker'.

Dick van Wees was daarover kort en duidelijk in zijn boek 'Uithoorn, zeven eeuwen geschiedenis Thamen - de Uithoorn - De Kwakel': daarover bestaat geen duidelijkheid.

Zonder meer een overtuigende bewering. Edoch, voor Dick van Wees vormde het Uithoornse deel van Vrouwenakker in diens boek uit 2004 een terloops onderwerp; in dit Proosdijkoerier-artikel is het vanwege de betrokken reacties uitgegroeid tot een van de hoofdzaken. Vandaar onderstaande poging tot verklaring. Er zijn betere te bedenken: deze kunt u sturen naar de reactie van dit kwartaalblad (zie colofon op voorlaatste bladzijde).

Het moet tegen 1500 geweest zijn. Karel V was dus nog net niet te Gent geboren. Het bestaan was hard, aldaar in het nog niet verveende gebied aan de Drecht, dat pas veel later Vrouwenakker zou gaan heten. Gelukkig voor de uitgedunde populatie van het Stichtse gebied was het reeds gedurende enkele jaren afgelopen met de Hoekse en Kabeljauwse twisten. Maar zeker nog niet met de nimmer aflatende strijd om het karige dagelijks bestaan. Voor de mannen zat er niets anders op dan te proberen in de vervening rond Zevenhoven de kost te verdienen. Tegelijkertijd probeerden de oudere mannen - behoeftig, versleten en niet zelden zelfs der dagen zat - op hun dooie akkertje aardappelen en rogge te verbouwen op het vooralsnog onverveende gebied langs de Drecht. Met bar weinig resultaat: zelfs het onkruid wou aldaar nauwelijks tot enige wasdom geraken. Destijds gevleugelde uitspraak van ene Hendrik Johannes Cruyfzoon: 'Jeder nadeelgheit hep synen foordeelgheit'. Totdat de vrouwen de glazige aardappelen en de door meeldauw aangevreten korenaren zat werden en zelf op de akkers aan de slag togen. Dat leidde o.a. tot veel meer en beter voedsel en .. tot de naam Vrouwenakker..

Plausibel verhaal?! Niet echt, mede omdat het een knoep van een onjuistheid bevat ⁽⁷⁾.

Noten:

- (1) *In de volksverhalen hadden de kozakken geleidelijk een slechte naam gekregen van hier tot Vladivostok. In de in 2002 gepubliceerde studie van Anne Aalders wordt een aanzienlijk minder negatief beeld geschetst van het optreden van de Kozakken hier ten lande vanaf november 1813.*
- (2) *En per 1 januari 1936 als zodanig opgegeven, toen er een einde kwam aan de spoorlijn Uithoorn - Alphen a/d Rijn.*
- (3) *Afbeelding 3 is overgenomen uit het boek 'Uithoorn, zeven eeuwen geschiedenis Thamen - de Uithoorn - De Kwakel (2004), door drs. P.J.J.M. van Wees. Deze auteur wordt in de tekst van dit artikel veelal als Dick van Wees aangeduid. Hij is ook de hoofdredacteur van o.a. het boek 'Vinkeveen, van Demmerik tot Waverveen' (2012). De in de afbeelding vermelde afkorting 'GAU' staat voor Gemeente Archief Uithoorn.*
- (4) *'De Moordmolen van Kalslagen', een verbaal van Douwe Anne Verbrugge, anno 2013 woonachtig op de Spengense Molen.*
- (5) *De twee andere molens: de Kalslager molen ('Moordmolen') en de Vrouwenakkerse molen.*
- (6) *Mr. D.F. Pont (1893-1933) was van 1.9.1925 tot 15.11.1928 burgemeester van Uithoorn en van 15.11.1928 tot 4.4.1937 burgemeester van Hillegom. In april 1937 moest hij aftreden wegens NSB-lidmaatschap. Van 7.12.1942 tot 18.4.1945 was hij 'foute' burgemeester van Apeldoorn. In Uithoorn is er (dan ook) geen straat naar hem vernoemd.*
- (7) *Rond 1500 was de aardappel nog volstrekt onbekend in Europa.*

Waar zou dat geweest

Tijdens een van de inloopavonden van onze werkgroep genealogie werd mij door een bezoeker de vraag gesteld of ik misschien wist waar het ouderlijk huis, dat in een kopie akte van de burgerlijke stand stond aangegeven, ooit in Wilnis gestaan had. Niet eenvoudig want er was slechts een Wijk met huisnummer vermeld. Een aanleiding om eens op zoek te gaan naar de geschiedenis van de straatnaamgeving in Wilnis.

Haar ingezetenen zullen er destijds niet wakker van hebben gelegen, ze wisten elkaar toch wel te vinden en zelfs met een bijnaam kwam je al een heel eind. In het algemeen waren molens, sluisen, boerderijen en vaarten kenmerkende plaatsaanduidingen, net als buurtschappen zoals de Gribus, Donkereind, de Heul of Liefkenshoek die overigens nog steeds in gebruik zijn, maar slechts **weinig kunnen leggen** hoe die aanduidingen ooit zijn ontstaan.

Van de Pondschoekersluis, gaat bijvoorbeeld het verhaal dat de naam iets te maken zou hebben met de schippers die destijds de producten van de Mijdrechtse koekfabriek 'De Lindeboom' vervoerden. Zij zouden verzekerd zijn van een vlotte sluisgang, door de sluiswachter iets toe te stoppen. Maar dat is een misvatting, want de naam van de sluis werd al ver voor 'het koekjestijdperk' gebruikt.

Vanaf de 16^e eeuw was het in de provincie Utrecht gebruikelijk, maar niet verplicht, om overeenkomsten betreffende verkoop van onroerend goed (huizen en grond) vast te leggen in een akte. Opgemaakt door Schout en Schepenen óf ten overstaan van een notaris, die zitting hield in de nabijheid van de plaats waar het onroerend goed gelegen was. Máár wat ontbrak, was precisie en duidelijkheid over de afmetingen van het onroerend goed.

Kadaster

Toen in 1810 het Koninkrijk Holland bij het Franse keizerrijk werd ingelijfd, betekende dat de bestaande Franse wetten en bestuurlijke maatregelen ook in ons land van kracht werden. Inclusief een aantal voorschriften gericht op een uniforme belastingwetgeving voor het gehele keizerrijk. Maar omdat de bestaande registraties in de Hollandse departementen niet voldeden aan de eisen, zoals vastgesteld in het Recueil Méthodique, werd per decreet in 1811 de kadastrering naar Frans voorbeeld officieel ingevoerd. De start van de deze werkzaamheden begonnen een jaar later en de methodiek bleef ook na de

val van Napoleon van kracht. Aanvankelijk verliepen de uitvoerende werkzaamheden hiervoor zeer traag, maar op 1 oktober 1832 trad het Kadaster formeel in werking.

'Het Veldhuis', deze witgepleisterde krukhuisboerderij onder een rietgedekt schilddak werd omstreeks 1600 gebouwd. Een uniek kadastraal ijkpunt dat al in 1832 werd ingetekend.

In 1832 telde de provincie Utrecht, 96 gemeenten, die waren onderverdeeld in secties. De voornaamste doelstelling van het Kadaster was het leveren van betrouwbare gegevens voor de heffing van één uniforme grondbelasting. Niet vreemd dus dat het Kadaster vanaf zijn ontstaan ressorteerde onder het ministerie van Financiën.

De aanduiding van ieder perceel met haar unieke kadastrale kenmerken had ten doel de rechtszekerheid ten aanzien van onroerende goederen te bevorderen. De onderstaande indeling laat zien dat de lintbebouwing in Wilnis er debet aan was dat sommige wegen in meerdere secties doorliepen. Opvallend in het onderstaand overzicht is dat de hierin vermelde naamgeving nauw verwant was met de omgeving en decennia lang in gebruik bij de ingezetenen.

kunnen zijn...

Indeling van de kadastrale secties van Wilnis (1939)

Sectie A = Wilnis Veenzijde / Dijk aan de Ringvaart – Dorpsstraat – Driehuis – Groot Mijdrecht – Herenweg – Heinoomsvaart – Hoofdweg in Groot Mijdrecht – Mijdrechtse Dwarsweg – Uitweg - Wilnise Zijweg

Sectie B = Wilnis Veldzijde / Amstelkade – Bovendijk – Dorpsstraat – Ennipwetering – Herenweg – Noordelijke Ringdijk – Oostelijke Ringdijk – Oudhuizerweg – Wilnise Zuwe

Sectie C = Westveen / Amstelkade – Hoek van Westveen – Korte Meentweg - Lange Meentweg – Oudendam – Uitweg – Westveense Kade – Woerdens Verlaat

Sectie D = Oudhuizen / Doijersluis – Dorpsstraat – Geerkade – Groot Mijdrecht – Herenweg – Kerkstraat – Mijdrechtse Dwarsweg – Nieuweweg – Stationsweg – Uitweg – Het Veldhuis – Wilnise Zuwe

Huisonderzoek zal in de meeste gevallen thuis beginnen. Bij de aankoop (of huur) kunnen papieren, zoals oude koopakten, onroerend goed aanslagen, kadastragegevens, bouwtekeningen etc. van de makelaar, de vorige eigenaar of de verhuurder in bezit zijn gekomen. Mogelijk zal men hier het kadastrale nummer tegenkomen. Zo niet, dan rest niet meer dan een adres. Het kadastrale nummer is echter te achterhalen via www.kadaster.nl.

Een andere mogelijkheid is om de website van www.watwaswaar.nl te raadplegen. Daar bevindt zich de actuele kadasterkaart uit 1832 met het destijds toegekende perceelnummer.

Volkstellingregisters

Belangrijke informatie over de bewoners, voorafgaande aan de ingebruikname van het kadaster, is terug te vinden in de volkstellingregisters: het zogenaamde 'Controle nominatif des habitants', waarvan de oudste dateert uit 1795. Later gevolgd door volkstellingen in 1807, 1829 en 1839. Hierin werden bijvoorbeeld per wijk en huisnummering de bewoners, dus niet de eigenaren, met aanvullende bijzonderheden en gezinssamenstelling vermeld, maar met de kanttekening dat de huisnummering nog wel eens afweek. Over het algemeen zijn deze volkstellingregisters of indexen op persoonsnamen nog beperkt aanwezig, maar die van Vinkeveen bijvoorbeeld, zijn bewaard gebleven.

Vanaf 1850 werd in iedere Gemeente 'Het Bevolkingsregister' in gebruik genomen. De noodzakelijke gegevens hiervoor waren het resultaat van de derde algemene volkstelling van 1849. Tussentijdse veranderingen werden handmatig aangebracht. Bij het R.H.C. in Breukelen zijn indexen met persoonsnamen van het bevolkingsregister

op microfiche te raadplegen. Dit register in boekvorm bleef in gebruik tot 1920 en werd toen vervangen door de persoonskaart en later de gezinskaart.

Doorhalingen

Om de tien of vijftien jaar vond een dergelijke volkstelling plaats en aan de hand hiervan werd het bevolkingsregister opnieuw aangepast. In deze lijvige registers van 20 kolommen werden niet alleen per adres naam en voornaam van alle bewoners (inclusief kinderen, inwonend personeel en onderhuurders) opgetekend, maar ook het beroep, de kerkelijke gezindte en een eventuele verhuizing binnen de gemeente of naar een andere gemeente. Verder werden er afzonderlijke registers opgesteld van dienstboden, schippers, gedetineerden, bewoners van gestichten en dergelijke. Tot 1861 werd deze vermelde informatie van alle ingezetenen verkregen op basis van vrijwilligheid. Het is raadzaam om dit later, te vergelijken met de aanwezige **Doop, Trouwen, Begraven akten**.

Vastgesteld kan worden dat de plaatselijke overheden niet moeilijk deden wanneer er tussentijds gesloopt was, of er op kleine schaal weer eens wat aan- of verbouwd werd. Met de terugkerende volkstellingen werden deze wijzigingen eenvoudig aangepast. Dat verklaart bijvoorbeeld ook de vele doorhalingen van de huisnummering in het Bevolkingsregister. Het gevolg was wel dat na de telling de huisnummering opnieuw aangebracht moest worden.

Het begrip even en oneven zoals wij dat nu kennen, was nog niet in gebruik, de nummering namelijk ging over van de ene naar de andere kant van de straat.

Zo vond er op 2 mei 1879 een openbare aanbesteding plaats voor het schilderen van de huisnummers in Wilnis. **Al hoewel** de opdracht uit twee opties bestond, kon ook op beide ingeschreven worden, met daarbij de aantekening dat de werkzaamheden eventueel gegund zouden kunnen worden.

De eerste optie Wijk 1, omvatte het nummeren van 302 percelen. In de tweede aanbesteding ging het om 176 huisnummers; Wijk 2 (Oudhuizen 93), Wijk 3 (de Geer 21) en Wijk 4 (Westveen 62). Maar wel met de vermelding dat de juiste aantallen op het juiste moment konden afwijken. De letters en nummers moesten (volgens model) de juiste vorm en grootte hebben en de verf moet voldoen aan de gestelde eisen van het Gemeentebestuur. Na toewijzing moesten de werkzaamheden vóór 1 juni 1879 voltooid zijn. De betaling zou 14 dagen na oplevering en goedkeuring plaats vinden. Het resulteerde in drie inschrijvingen. De laagst ingeschrevene voor deel 1 was Petrus Woerst voor de somma van fl. 12,- en perceel 2 was voor Hermanus van Soest met fl. 13,10 cts.

Woningwet

Het was bepaald geen luxe, maar juist vanuit bittere noodzaak dat op 1 augustus 1902 de Woningwet van het kabinet Pierson in werking trad. Het werd o.a. verboden om zonder bouwvergunning iets nieuws te bouwen of een bestaand huis te verbouwen of uit te breiden. De Gemeenten werden verplicht om regelgeving op te stellen waaraan nieuwe gebouwen, voornamelijk woningen zouden moeten voldoen. Eigenaren van woningen werden verplicht om noodzakelijke verbeteringen aan te laten brengen. En het gemeentebestuur kreeg de mogelijkheid om een woning onbewoonbaar te laten verklaren.

De gemeente Wilnis had echter al eerder bemoeienis met verleende bouwvergunningen. Over de periode 1890 - 1919 zijn die terug te vinden in de serie besluiten van

het college van B en W, net als de afgegeven vergunningen tussen 1920 en 1939, die zijn ondergebracht in het rubriekenstelsel. Al die gegevens kunnen geraadpleegd worden bij het R.H.C. in Breukelen.

Hoewel het merendeel van de bebouwing reeds verdwenen is, bevatten de daarop betrekking hebbende stukken een schat aan informatie. Zoals de aannemer die namens de opdrachtgever vergunning aanvraag met vermelding van de bouwlocatie.

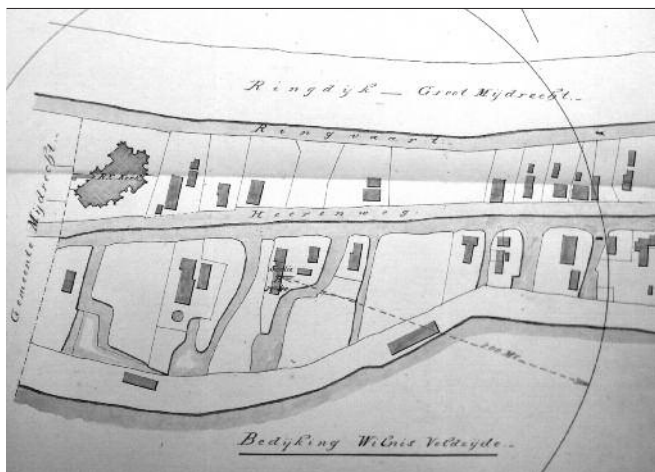
Vaak is er een bouwtekening, worden de gebruikte materialen en de overeengekomen bouw prijs vermeld en had de gemeente opzichter daarover het laatste woord.

Gevaar, hinder en schade

Een andere mogelijkheid is het raadplegen van de Hinderwetvergunningen. Die zijn in beperkte mate voorhanden, omdat de daarvoor in aanmerking komende bedrijven in Wilnis op één hand te tellen waren. De voorgeschiedenis van de Hinderwet zit dik onder het stof, want vanaf 15 oktober 1810 was er al een Napoleontisch, keizerlijk decreet van kracht. Dat werd in 1824 door Koning Willem I officieel vervangen door een Koninklijk Besluit, maar in grote trekken bleef de strekking gelijk. In 1875 werd een aantal wijzigingen ingevoerd. Eén van de belangrijkste was wel dat het vergunningverlenend gezag werd toebedeeld aan de gemeenten. Bij het vaststellen van de middelen om gevaar, hinder en schade te voorkomen, ontstonden voor veel gemeenten grote problemen, omdat het in veel gevallen ontbrak aan de kennis om dergelijke zaken te kunnen overzien. Eén van de verplichte bijlagen die meegezonden moest worden, betrof een getekend kadasterkaartje waarop het betreffende sectienummer vermeld stond. De achterliggende reden hiervoor was dat omwonenden binnen een straal van 200 meter bezwaar konden maken tegen de voorgenomen bouwplannen.

De letters en cijfers te plaatsen op de post van de hoofdingang, ter hoogte van 1.50 M uit den grond gemeten, duidelijk leesbaar ter grootte van 50 mm in zwarte olieverf

Kadastraal kaartje als Hinderwet bijlage bij de bouw aanvraag door Mr. Scheepmaker Gerrit Veerhuis, 19 november 1892 - Sectie B. nummer 40

Het eerste raadsvoorstel in de gemeente Wilnis na de Tweede Wereldoorlog dateert van 10 april 1947. Het college vroeg de raad of zij akkoord kon gaan met de straatnaamgeving in Wilnis, met als direct gevolg dat de wijkindeling zou komen te vervallen.

Het is te begrijpen dat de omnummering in die beginperiode enige verwarring teweeg zou brengen. Om dat enigszins te beperken, werd in 1947 een register van Wijknummering naar straten en huisnummering samengesteld en dat is bewaard gebleven. Wellicht kan daardoor een lange zoektocht voorkomen worden.

Het is veel spannender om de uitdaging eens aan te gaan en te kiezen voor het lange traject terug in de tijd. Bijvoorbeeld van Wijk I nummer 10, in 1947 gewijzigd in Herenweg 273, om te eindigen bij een transportakte uit 1792 met deze tekst:

'... Een huis geschikt tot drie woningen met het erf daartoe en aanbehorende, staande en gelegen in de polder van bewesten Heinoomsvaart aan den veldenzijde, strekkende tot en belendenden voorts rondsomme de Landen van de weduwe en Erven Jan Mulder...'

Een locatie die bij de ingezetenen van Wilnis jaren lang bekend is geweest als 'Het gat van Veerhuis'.

Herenweg	Driehuis t/m Bluemink
Dorpsstraat	Ultee t/m K. van Vliet
Achterdijk	brug Bras t/m Molenland
Stationsweg	Dorp - grens gemeente
Mijdsrechtse Dwarsweg	
Polderweg	K. Pos - grens gemeente
Kerkstraat	
Oudhuijzerweg	Hagen - Molenaar incl. de huizen aan de Laan
Wilnise Zuwe	
Bovendijk	
Molenland	
Lange Meentweg	Oudendam - Woerdense Verlaat
Woerdense Verlaat	Niesing - Brug van der Vaart
Korte Meentweg	
Uitweg	
Amstelkade	de Groot t/m Heppenstrijdt, ook wel Westveense kade genoemd
Westveense kade	aan de overzijde gelegen woningen Beelo t/m Fokker Geerkade
Ringdijk	de woningen langs de ringvaart - Kranenburg, van Harberden, Oudshoorn, van Schaik en Treur

Toestemming

Omdat alleen de naam Achterdijk tot enige verwarringen zou kunnen leiden, kwam vanuit de raad het voorstel om deze om te dopen tot de Burgemeester Padmosweg, naar het reeds aanwezige watergemaal met die naam. Het antwoord met toestemming hiervoor van de oud-burgervader liet niet lang op zich wachten. Daarom kon men snel overgaan tot het bestellen van de straatnaamborden en huisnummerplaatjes in Wilnis.

Bronnen:

- *Kadastrale atlas 1832. Deel II Dalfsen, [red.: H. Bordewijk et al.]*
- *Registers van huisnummering GAW 1658 - 1939 681-683-684-685*
- *GAW/ 1931 - 1941*
- *Digibron*
- *Huizen vol historie, Gids voor huizenonderzoek in de provincie Utrecht, ISBN 90-76366-01-2*

Doodslag op de Vinkeveense dijk!

EEN RECHTSZAAK UIT 1560

In de vroege zomer van 1551 liep Jan Gerritszoon, nog niets vermoedend van het drama dat zich zou afspelen, over de Vinkeveense dijk. Daar kwam hij Dirk Claaszoon tegen, die hem woedend overviel en hem verweet een roddel te hebben verspreid. Jan Gerritszoon had volgens hem beweerd dat Dirk Claaszoon met een zekere dame had geslapen. Niet ontkennend antwoordde de eerste: 'Tgene ick geseyt hebben zal ick wel ter antwoorde staen.' Het mocht niet baten. Zonder omhaal wierp Dirk Claaszoon hem van de dijk. Jan Gerritszoon wist zich omhoog te krabbelen en probeerde hem te sussen. Tevergeefs, want de furieuze man reageerde slechts met: 'Ick wil [...] een mes in uwe ribben steeken.' Hij stak tweemaal toe. Jan Gerritszoon werd steeds verder naar achteren gedrongen en was gedwongen zijn eigen mes te trekken. Bij het verdedigen van zijn leven verwondde hij Dirk Claaszoon dodelijk. Dit fatale moment resulteerde in de veroordeling tot langdurige verbanning. Jan Gerritszoon beriep zich in 1559 op het recht van gratie en deed de vorst, toen Filips II, een zogeheten verzoek om remissie.

Portret van Filips II door Antonis Mor: olieverf op doek (1557)

Gratie is de vermindering of opheffing van de gevolgen van een strafvonnis. Dit gebeurt als er na het vonnis gewijzigde omstandigheden zijn, zoals een dodelijke ziekte, of als de vorst of rechter niet op de hoogte was van bepaalde details. Sinds oudsher bestaan er verschillende vormen van gratie. Zo konden veroordeelden bij de Grieken en Romeinen hun eerdere verdiensten aan de staat laten meewegen in de bepaling van het vonnis. Het gratierecht in de zestiende eeuw was breed toepasbaar, zowel in civiele zaken als in strafzaken. Gratie in strafzaken

kwam in allerlei vormen, zoals de uitwissing van het delict (abolitie, amnestie), vergeving van het delict en kwijtschelding van de straf vóór het vonnis (remissie, pardon) of gratie ná het vonnis, bijvoorbeeld rappel van ban. Bij Jan Gerritszoon was er sprake van remissie in combinatie met rappel van ban.

Gratie kon in de zestiende eeuw worden verleend door enkele vazallen en bezitters van hoge heerlijkheden in Nederland. Maar het waren Karel V (1500-1558) en zijn zoon Filips II (1527-1598) die voor de rest het alleenrecht

bezaten over de gratieverlening in de Nederlandse provincies. In geval van remissie, pardon, en rappel van ban maakte de vorst de gratie bekend met zijn volledige titulatuur. Die werd volledig uitgeschreven in plechtige open brieven. In ieder gewest waren er officieren van justitie bevoegd om uit de naam van de vorst gratie te verlenen. De provinciale raden mochten niet zelfstandig gratie toekennen.

Brieven van remissie mochten pas een jaar na de doodslag worden ingediend. Dit werd gedaan bij de Geheime Raad, het adviescollege van de vorst dat was belast met de wetgevende en administratieve zaken. De suppliant (verzoeker of smekeling) moest zelf het misdrijf omschrijven in het verzoek om remissie. Hierbij werd hij geholpen door een procureur of solliciteur, die zorgde dat de brief voldeed aan de juridische voorwaarden. Het verzoek eindigde uiteindelijk bij een provinciale justitieraad en moest worden bevestigd in het interinement, een soort kortgeding.

Wat er direct na het conflict tussen Jan Gerritszoon en Dirk Claaszoon heeft afgespeeld is niet bekend. Wel weten we dat de plaatselijke officier verplicht was een doodslager te vangen en als dit niet lukte - en dit gebeurde vaak! - moest hij beslag leggen op zijn goederen. De goederen die in beslag waren genomen nadat de doodslager op de vlucht was geslagen, konden worden afgekocht door naaste familieleden of vrienden. Hiertoe moesten zij een verzoek tot afkoop indienen bij de Rekenkamer in Den Haag. Of het tot een afkoop is gekomen bij Jan Gerritszoon is onduidelijk.

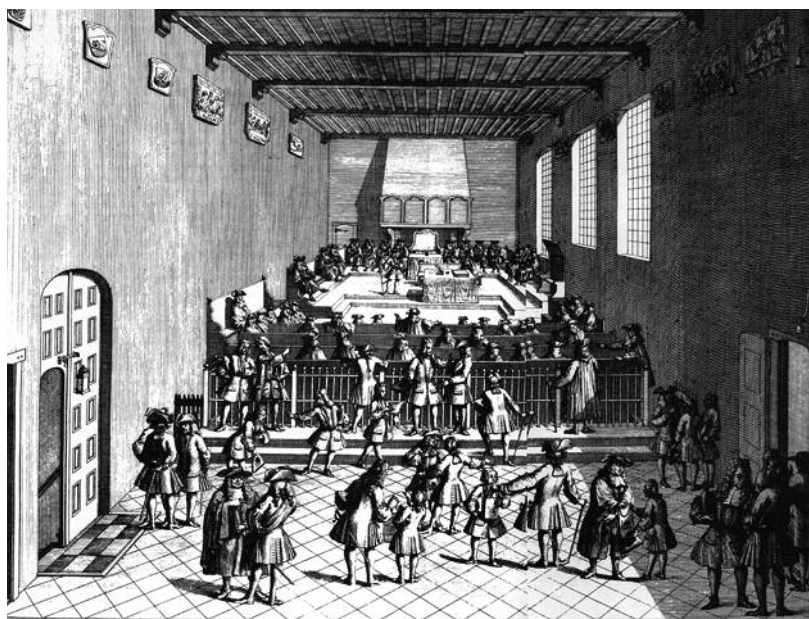
Opvallend is dat er tussen het delict en het verzoek om gratie van Jan Gerritszoon een periode van bijna negen jaar zit. Waarschijnlijk was hij die jaren voortvluchtig. In de lokale strafrechtspraktijk was er in de regel sprake van een korte extraordinaire procedure, waarbij verdediging niet mogelijk was. Slechts zelden werd men een ordinair proces toegewezen. Bij misdrijven waarop een lijf- of doodstraf stond, sloegen de meeste daders dan ook op de vlucht. Zo vluchtte in de vijftiende eeuw maar liefst tweederde van de Amsterdamse doodslagers. Bij verstek werden zij levenslang verbannen en hun goederen geconfisqueerd. Er bestond dus een algemene angst voor de 'rigueur en strancheijt van justicie'.

De vlucht zorgde ervoor dat doodslagers de tijd kregen om een of andere vorm van gratie aan te vragen. Ten tijde van zijn interinement zat Jan Gerritszoon gevangen, want 10 januari 1560 moest hij voor het Hof van Holland verschijnen. Ook de procureur-generaal en de officier van de plaats van het misdrijf - in dit geval de schout van Vinkeveen - moesten hierbij aanwezig zijn. Zoals het gebruik was, moest Jan Gerritszoon blootshoofd en op zijn knieën de gratiebrief ter voorlezing aanbieden. De procureur-generaal en raadsheren onderzochten en vergeleken daarna de gerechtelijke informatie en de brief. De gratieverlening kon alsnog nietig worden verklaard als bleek dat de dader details had verdraaid of verzwegen. In het geval van Jan Gerritszoon waren de 'schout schepenen ende wethouders van vinckenveen den voorseide Jan Gerritszoon suppliant genegen' tot het geven van gratie en genade. De ban werd teniet gedaan en zijn 'goeder name ende fame' hersteld.

Behalve de verificatie van de gratiebrief had het interinement nog twee andere functies. In de eerste plaats was dit de genoegdoening van de beschadigde partij, de nabestaanden van het slachtoffer. Als deze partij nog niet tevreden was gesteld, werd dit tijdens het geding alsnog geregeld. In het verslag van het interinement van Jan Gerritszoon staat dat er eerst 'satisfactie ende beteringe' moest worden gedaan bij de geïnteresseerde partijen alvorens hij gratieverlening kreeg.

De laatste functie was het bepalen van de hoogte van het amende civiel (de boete), want de civiele straf werd niet kwijtgescholden. Dit 'civiliseren' van een misdrijf naar een boetstraffelijk (civiel) delict, oftewel overtreding, gebeurde vaak bij doodslagen die niet 'opzettelijk' waren. Naast de 'mit opgezette lage' doodslag onderscheidde men in de zestiende eeuw de 'simpele' doodslag. Binnen deze categorie had men nog de 'verschoonbare' doodslag. Hier viel onder: noodweer, doodslag ten gevolge van ongeval, of als de toegebrachte verwonding niet de doodsoorzaak was. Jan Gerritszoon beriep zich op noodweer. Hij bear-

Hof van Holland, achttiende-eeuwse prent

gumenteerde dat Dirk Claaszoon in zoverre tot hem ingedrongen was 'sulcs dat hy suppliant eyndel genootsaect es geweest syn lyff te verweeren'. Bovendien benadrukte hij dat hij 'altyt te rugge ende achterwerths' bleef lopen. Ook al was de suppliant ervan overtuigd dat er sprake was van noodweer, er moest toch vaak een amende civiel betaald worden.

Het Hof van Holland belaste Jan Gerritszoon met een amende civiel van 'twintich ponden XL grooten vlaams'. Eén pond veertig groten Vlaams stond gelijk aan één karolusgulden.¹ Om een indicatie te geven van de waarde: een geschoold ambachtsman verdiende in die tijd gemiddeld 12 karolusgulden per maand. Het amende civiel werd berekend naar de draagkracht van de veroordeelde, maar mocht niet minder dan 20 karolusgulden bedragen. Als het bedrag niet kon worden opgebracht, werd de straf omgezet naar een geseling, eventueel gecombineerd met een verplichte bedevaart. De justiekosten en de gevangenkosten kwamen eveneens voor de rekening van de suppliant. Zodra Jan Gerritszoon aan al deze kosten had voldaan, ontving hij 'gratie remissie quyttscheldinge ende perdoene', en was hij vrij om te gaan en staan waar hij wilde, zonder 'eenich hinder letsel ofte moyenisse'.

Noten

¹ Waarde van de munteenbeden: 1 karolusgulden = 1 pond van veertig groten Vlaams = 2 pond parisis = 20 stuiver.

Bronnen

1. Nationaal Archief. *Archief van het Hof van Holland: remissies en pardonnen*, Inv. nr. 3360: jan. 1559 - 27 mei 1562.
2. Marjan Vrolijk, *Recht door gratie. Gratie bij doodslagen en andere delicten in Vlaanderen, Holland en Zeeland (1531-1567)*, (Hilversum 2004).

Surfen op het web [16]

Het wereldwijde web is een onuitputtelijke bron van informatie. In ons kwartaalblad wijzen we met regelmaat op mogelijk interessante sites voor geschiedenisliefhebbers. Deze keer maken we gebruik van een door Hans van Dreumel opgestelde lijst van websites, handig voor genealogen. Hans is bestuursvertegenwoordiger van de werkgroep genealogie. De lijst van interessante links kunt u ook vinden op onze website op de deelpagina 'Genealogie'.

geneaknowhow.net

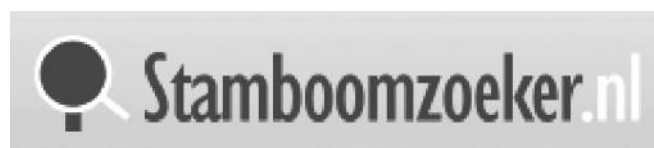
De belangrijkste bronnen vindt u op geneaknowhow.net. Deze website bestaat uit digitale bronbewerkingen voor Nederland en België, met per provincie ingerichte lijsten met een schat aan opzoekbronnen. Daarnaast veel achtergrondinformatie en verwijzingen naar elektronische cursussen en documenten met een regelgevend karakter. Tevens vindt u een verzameling van origineel archiefmateriaal en 'GeneaScript', diverse verzamelingen en bewerkingen van genealogisch bronnenmateriaal.

archieven.org

Deze website is een bijzonder bruikbare internetgids voor het zoeken naar archieven en personen (door Eric Hennekam beheerd). U vindt daar een handboek van 44 pagina's met voor iedere genealoog uiterst bruikbare tips en verwijzingen. Het betreft waarschijnlijk de meest complete verzameling van websites voor Nederland, België en Nederlands-Indië, met talloze verwijzingen naar begraafplaatsen, krantenarchieven, politiek en overheid, emigratie, immigratie, passagierslijsten, bronnen over rechtspleging, criminaliteit en gezochte personen en natuurlijk ook de herkomst van familienamen.

Stamboomzoekers

Bij het zoeken naar gegevens beginnen we tegenwoordig bijna altijd gewoon op Google. Typ in het zoekvenster de eigen naam of de familienaam waar je naar op zoek bent, aangevuld met de term genealogie of stamboom geplaatst tussen aanhalingstekens. Een doorverwijzing naar diverse genealogiesites is het resultaat.

Zoals daar zijn: genealogyonline.nl, stamboomzoeker.nl, cyndislist.com, familysearch.org en ancestry.com. Stuk voor stuk sites, die we in eerdere afleveringen van deze rubriek al eens genoemd hebben.

Stamboompagina's

Als u verder gaat zoeken, heeft u veel aan verwijzingen naar o.a. Rijks-, Gemeente- en Streekarchieven, enz. Hier voor kunt u terecht op websites als de genealogie startpagina, de stamboomgids of genealogie 'goedbegin' en genealogie 'startkabel'. De variaties hierop: genealogie-beginthier.nl en genealogie.leukestart.nl brengen u ook op een goede manier op gang. Daarnaast kennen we nog de genealogie 'verzamelgids', voorouderseigenstart.nl en voorouders.net

Proodijlanden.nl

Ten slotte nog wat speciale sites. De digitalestamboom.nl en allegroningers.nl zijn voorbeelden van hoe je opzoeksites het beste kunt inrichten: schriftelijke gegevens, waarbij daarna het origineel wordt getoond.

Aan de digitalestamboom.nl doen heel veel gemeentes mee. Aanbevolen dus! We wensen u veel onderzoeksplezier.

Oude maten en gewichten

Misschien bent u ze wel een tegengekomen, een geheugensteuntje voor het geval dat. Steden hadden vroeger vaak hun eigen eenheden. In 1809 werd bij Koninklijk Besluit het Metrieke Stelsel geïntroduceerd. Pas rond 1870 kwamen de nieuwe namen voor maten en gewichten in zwang.

- Lengtematen:**
- Streep = na 1820 vastgesteld op 1 millimeter
 - Lijn = 0,21802 cm
 - Duim = 2,573 cm (Amsterdamse duim) 2,616 cm (Rijnlandse duim). Later vastgesteld op 1 cm.
 - Palm = kleine palm 3 cm/grote palm 9 cm 10 duim. Na 1820 vastgesteld op 10 centimeter.
 - Span = 23 centimeter. Later 2 decimeter.
 - Voet = 28,3 cm (Amsterdamse voet) 30,8 cm (Rijnlandse voet). Later circa 30 cm.
 - El = 0,688 m (Amsterdamse el) 0,6823 m (Delftse el) 0,69 m (Goese el) 0,694236 m (Haagsche el). Later 1 meter.
 - Vadem = 1,698 meter (Amsterdamse vadem) 1,88 meter (Rijnlandse vadem). Later 1,8 meter.
 - Roede = 3,6807 meter (Amsterdamse roede) 3,7674 meter (Rijnlandse roede). Later 10 meter.
 - Nederlandse mijl = 5,55 kilometer. Later 1 kilometer.
- Oppervlaktematen:**
- Bunder = 1,29 ha (Bredase bunder), 0,87 ha (Gelderse bunder). Later 1 ha.
 - Mud = 4 schat = 2375 m². Later 27,2 are, soms 26 are en soms 33 are = 0,40 ha.
 - Morgen = 0,8129 ha (Amsterdamse morgen) 0,9183 ha (Voornse morgen) 0,9358 ha (Gooise morgen) 0,8516 ha (Rijnlandse morgen). 1 ha.
 - Gemet = 0,4591 ha (Voornse gemet) 0,4258 ha (Rijnlands gemet). 0,4456 ha (gemiddeld 0,4500 ha).
 - Hont = 100 vierkante roeden, meestal 1/6 morgen = gemiddeld 0,14 ha.
 - Loopense = 1615m² (Bredase loopense), 1420 m² ('Den Bosche loopense)
 - Schepel = ongeveer 9 are.
 - Schat = 4 spint = 6,8 are.
 - Spint = 10 vierkante roeden = 1,7 are.
 - Roede = 15,3 m² (Voornse roede). Later 1 are.
- Gewichtsmaten:**
- Last (inhoudsmaat voor graan) = 3010,5 liter (Amsterdamse last). Na 1820 vastgesteld op 3000 liter.
 - Mud (gewichtsmaat voor bijv. graan) = 111,5 liter (Amsterdamse mud) 115,7 liter (Deventer mud). Later 100 liter.
 - Zak = 83,3 liter (Amsterdamse zak) 86,5 liter (Bredase zak).
 - Schepel (gewichtsmaat droge waren) = 27,875 liter (Amsterdamse schepel) 41,7 liter (Nijmeegse schepel). Na 1820 vastgesteld op 10 liter.
 - Vat = 1,7 liter (Amsterdams vat) 20,8 liter (Nijmeegs vat).
 - Kop = 0,871 liter (Amsterdamse kop) 5,6 (Helmondse kop). Later 1 liter droge waar.
 - Pond = 494,090 gram (Amsterdamse pond) 469,728 gram (Haagse pond). Later 500 gram.
 - Lood = 15,440 gram (Amsterdamse lood) 14,679 gram (Haagse lood). Later 10 gram.
 - Wichtje = 3,700 gram (Haags wichtje). Later 1 gram.
 - Korrel = 0,1 gram.
- Drankmaten:**
- Okshoofd = 220 liter of 232,5 liter.
 - Aam = circa 155 liter.
 - Mud/vat = 100 liter.
 - Anker = circa 38,75 liter.
 - Stoop = circa 2,42 liter.
 - Mingel of mengel = circa 1,21 liter.
 - Pint = 0,5 liter.
 - Kan = 1,3 liter (Nijmeegse kan) 1,6 liter (Bredase kan). Later 1 liter.
 - Fles = circa 0,861 liter.
 - Mutsje = 0,15 liter.
 - Maatje = 1,4 liter (Helmonds maatje). Later 0,1 liter.
 - Vingerinhoud = 1 centiliter

De Schuytenmaekers van het geslacht de Cock sedert 1754 te Vinkeveen

DE FAMILIENAAM

De naam van de oudst bekende stamvader van de familie is 'Hendrick de Cock' geboren rond 1580. De familienaam is door de tijd heen veranderd van de Cock in de Kock, Kock, naar Kok. Dat de schrijfwijze van de familienaam niet altijd gelijk was blijkt uit een document uit 1746 waarin binnen één gezin de naam 'Kok' drie keer verschillend wordt geschreven. Omdat zoon Jacob zelf niet kan schrijven, zet de notaris voor hem 'Cock' neer en Jacob tekent zelf met een kruisje. Zijn broer Jan schrijft zijn naam als 'kock' en zijn andere broer Dirck schrijft 'kok'. In eerdere documenten wordt de familienaam als 'de Cock' vermeld.

VOORNAMEN

Namen die veelvuldig voorkomende in het geslacht van de scheepbouwers zijn: Jan, Hendrik, Jacob, Dirk en Theo. Dit zijn tevens de oudst bekende namen in de familie Kok.

De namen Dirk en Theo zijn eigenlijk dezelfde en dus mogen we zeggen dat dit dus de naam is die afstamt van de oudst bekende scheepbouwer in de familie, Dirck Jansz de Kock. Dirk is afgeleid van Theoderick en Theo van Theodorus, dat Godsgeschenk betekent. Hoewel de naam Dirk en Theo van oorsprong van verschillende namen zijn afgeleid, worden ze veel door elkaar gebruikt. Theoderick was een Romeinse veldheer en dus van oorsprong een heidense naam. Daarom werd bij Katholieken Theodorus als doopnaam gebruikt. Als Theodorus of Theodora gedoopt, werden en worden ze in Katholieke gezinnen soms toch nog Dirk of Dirkje genoemd. De naam Petrus of Piet komt ook meerdere keren voor, maar is afkomstig van Pieter Blokland de vader van Catharina Blokland. Zij was de vrouw van Jan Kok een zoon van Dirck Jansz de Kock.

VOORAFGAAND

Jan Hendricksz de Cock was geboren in 1615. Hij trouwde met Haesje Jacobse en ze kregen zeven kinderen waar van drie zonen. Hendrick de Kock was geboren in 1646, Dirck de Kock was geboren in 1648, Jacob Jansz de Kock was geboren in 1650. In 1670 kocht Jan Hendrickz de Cock een boerderij in Themaat bij Vleuten. Zijn zoons Hendrick de Kock en Dirck de Kock bleven ongehuwd. Daarom zette Jacob Jansz de Kock het bedrijf van zijn vader voort.

Jacob Jansz de Kock trouwde in 1680 met Metje van Veen en zij kregen een zoon Jan Jacobsz de Kock geboren in 1681. Na het overlijden van zijn vader zette **Jan Jacobsz de Kock** het bedrijf voort. Hij

trouwde in 1710 met Claasje Laurensse van Tol en kregen vier zonen. Jacob Jansz (Jacob) de Kock geboren in 1713, Willem de Kock geboren in 1714, Johannes (Jan) geboren in 1716 en **Dirck Jansz de Kock** in 1718.

Na het overlijden van Claasje in 1721 trouwde Jan Jacobsz de Kock met Marie Reyerse van Rossem en zij kregen nog eens negen kinderen, waar van vier zonen. Guilhelmus (Willem) geboren in 1722, Nicolaus (Claas) de Kock geboren in 1724, Antonius (Toon) de Kock geboren in 1735 en Reynerus (Reyer) de Kock geboren in 1740.

Er was niet voor alle zonen plaats op de boerderij. De oudste zoon Jacob Jansz (Jacob) de Kock bleef na het overlijden van zijn vader op de boerderij. Dirck Jansz de Kock verliet samen met zijn broers Guilhelmus (Willem) de Kock, Nicolaus (Claas) de Kock, Antonius (Toon) de Kock en Reynerus (Reyer) de Kock het ouderlijk huis. Toon vertrok naar De Haar waar hij een veehouderij begon en zijn broers, Dirck, Willem, Claas en Reyer gingen hun geluk in Vinkeveen beproeven. Willem en Claas gingen daar boeren en Reyer, de jongste uit het gezin, begon een boerderij te Demmerik aan het Donkereind.

1^E GENERATIE SCHEEPMAKERS

Dirck Jansz de Kock trouwde in 1741 te Waveren op 23-jarige leeftijd met de weduwe Ariaantje Cornelisse Verdam die 34 jaar was. Gezien het leeftijdsverschil van Dirck en Ariaantje was het zeer waarschijnlijk een verstandshuwelijk, haar vader, Cornelis Verdam, handelde in onroerend goed in Vinkeveen en omstreken. In 1745 maakten Dirck en Ariaantje voor notaris in Utrecht hun testament op de langst levende. In 1754 kocht Dirck samen met zijn vrouw Ariaantje Cornelisse Verdam.

“Een bruijkweer land bestaande in een Huizinge met zijn Erve, Werff, ses roede Hooijberg schuur, Boomgaard met de bepotinge en beplantingenn daar op en omme staande, als mede alles wat in deselve Huijzinge en het verder getimmer aand en Nagelvast is mitzgaders nog omtrent Een en twintig Morgen. Een Honderd Negen **en t Negentig Roeden.**” Alsmede de brugge in de Gemeens Dijk te Vinkeveen

Deze percelen lagen ten noorden van een breed vaarwater dat lag tussen waar nu de Kerklaan en de Julianalaan liggen en ten westen van de ‘Gemeens Dijk’, nu Herenweg. Dirck werd dus ook eigenaar van de brug in de Herenweg. Of dat met ‘werff’ een scheepswerf werd bedoeld is niet-geheel zeker. Wel is zeker dat kort daarna daar ter plaatse een scheepswerf is geweest met hellingen en dat zijn zoon Jan zich scheepmaker noemde. Dirck was van huis uit boer, en voor zover als bekend was er in die tijd in Vleuten, waar hij vandaan kwam aan de Oude Rijn en ook bij de Meern aan de Leidse Rijn geen scheepsbouw. Daarom is het aannemelijk dat er reeds een scheepswerf aanwezig was. De werf die hij kocht was dus een uitdaging voor hem en hij zal waarschijnlijk het personeel van de werf in dienst hebben gehouden. Omdat er in die dagen in de omtrek veel veen werd gewonnen, was er ook vraag naar vaartuigen voor het vervoer van de turf. Dirck en Ariaantje kregen één zoon Wullem Kok, geboren in 1742, die op jonge leeftijd overleed. Ariaantje overleed in 1757. Een jaar later trouwde Dirck met Lysje Janse van Dijk. Zakelijk ging het Dirck kennelijk goed, want daarna komt hij regelmatig voor in de transportregisters van Vinkeveen en Demmerik bij de koop en verkoop van diverse perceeltjes land. Dirck en Lysje kregen zes kinderen waar onder de zonen, Johannes (Jan) Kok geboren in 1765 en Hendricus (Hendrik) Kok, geboren in 1766. Toen Dirck in 1794 op

76-jarige leeftijd overleed zette zijn vrouw Lysje, samen met de zonen Jan en Hendrik, die beiden scheepmaker waren, het bedrijf voort onder de naam Scheepswerf Kok. Lysje overleed in 1803 op 79-jarige leeftijd.

2^E GENERATIE

Jan Kok trouwde in 1789 op 24-jarige leeftijd met Marie Hoogerwerf die 26 jaar oud was en zij kregen twee kinderen, waarvan twee zonen, Dirk Kok, geboren in 1795 en Jacobus (Jaap) Kok geboren in 1801. Toen hun vader Jan in 1817 overleed zette zijn zoon Dirk op 22-jarige leeftijd samen met zijn jongere broer Jaap die 16 jaar was, als scheepbouwers het bedrijf voort.

3^E GENERATIE

Dirk Kok trouwde in 1826 op 30-jarige leeftijd met Tryntje Bosman die tweeëntwintig jaar was. Zij hadden toen al een dochter Maria Kok, geboren in 1823 en een zoon Johannes (Jan) Kok geboren in 1825. Tryntje overleed eind 1826 en Dirk trouwde een jaar later met Alyda van Zwieten die tweeëntwintig jaar oud was, en zij kregen drie dochters en een zoon Theodorus (Dirk) Kok, geboren in 1833. Alyda overleed in 1835 op 29-jarige leeftijd. Dirk trouwde in 1835 op zijn veertigste jaar voor de derde keer, nu met Stijntje van 't Lagerhuis die tweeëntwintig jaar oud was. Zij kregen negen kinderen, waarvan drie zonen, Hendrikus Jacobus (Henk) Kok, geboren in 1839, Henricus Kok geboren 1842 en Petrus (Piet) geboren in 1844. Dirk overleed in 1866 op 70-jarige leeftijd.

Uit de drie huwelijken van Dirk waren er zestien kinderen geboren waarvan nog tien in leven en er ontstond een gecompliceerde situatie van erven. In de memorie van successie worden tien partijen genoemd als wettelijke erfgenaam. In twee aktes van januari en februari 1867 staat welke roerende en onroerende goederen voor notaris van der

Heijden in het gemeentehuis van Vinkeveen werden verkocht. De verkoop omvatte vijf huizen met woningen en erven. De scheepmakerij is in deze akten als volgt omschreven:

“Een scheepmakerij met twee woningen, ruime timmerloods, drie scheepshellingen, een ruime scheepswerf, erve en grond met eene daarbij in de Heerenweg gelegen ophaalbrug, strekkende van de Heerenweg tot aan het volgende perceel belendend ten zuiden de Heer Thomas Rietveld en ten noorden perceel nummer drie”

De weduwe Stijntje kocht de scheepmakerij en de scheepswerf voor f890 en zette met haar zoons het bedrijf voort.

4^E GENERATIE

Jan Kok, de oudste zoon, trouwde in 1855 op 30-jarige leeftijd met Antonette de Vries, vierentwintig jaar oud. Jan was scheepmaker maar vertrok naar Rotterdam en vervolgens naar Weesp om daar zijn geluk te beproeven.

Dirk Kok trouwde in 1858 op 24-jarige leeftijd met Catrien Verhoef, die vierentwintig jaar oud was. Dirk die scheepmaker was vestigde zich na zijn huwelijk in Mijdrecht, de geboorteplaats van zijn vrouw.

Henk Kok begon in 1893 een eigen werf 900 m verderop aan de Herenweg 281 onder de naam Henk Kok. Hij trouwde in 1894 op 54-jarige leeftijd met Marie Spruyt die eenenveertig jaar oud was. Zij hadden geen kinderen en vertrokken naar Abcoude. Zijn broer Piet en met zijn zonen huurde de werf van hem. In 1903 verkocht hij het bedrijf aan zijn neven Dirk en Piet, zonen van zijn broer Piet.

Henricus Kok trouwde in 1867 op 25-jarige leeftijd met Alida Keetman die 23 jaar oud was. En zij kregen een zoon

Theodorus (Theo) Kok, geboren in 1869. Henricus die scheepmaker was vertrok later uit Vinkeveen.

Piet trouwde in 1868 op 24-jarige leeftijd met Cornelia van de Vaart die eenentwintig jaar was. Zij kregen negen kinderen, waarvan vijf zonen die scheepmaker werden. Theodorus (Dirk) Kok, geboren in 1872, Petrus (Piet) Kok, geboren in 1874 en Jacobus (Jaap) Kok, geboren in 1880, Johannes (Jan) Kok, geboren in 1882 en Theodorus (Theo) Kok, geboren in 1885. Aan het eind van de 19e eeuw had Vinkeveen uitbreidingsplannen. Daarbij lag de werf Kok in de weg en er moest dus naar een andere locatie worden gezocht.

Piet huurde de werf van zijn broer Henk en bouwde er onder de naam 'Gebroeders Kok'. Hij was naast scheepbouwer ook ondernemer. Zo bouwde hij in 1895 'De Eendracht' een passagiersschip voor de NV De Eendracht die een dienst ging onderhouden tussen Vinkeveen en Amsterdam. Dirk nam zelf deel aan de NV als aandeelhouder. De dienst werd op 28 maart 1915 opgeheven na de komst van het spoor.

In 1903 kochten zijn zoons Dirk en Piet de werf van hun oom Henk voor f 1750 en namen de hypotheek over. Piet overleed in 1926.

5^E GENERATIE

Dirk Kok trouwde in 1899 op 26-jarige leeftijd met Marie Wergers, die zevenentwintig jaar oud was. Zij kregen veertien kinderen, waar er zeven van in leven bleven. Vier dochters en drie zonen, Johannes (Jan) Kok, geboren in 1904, Petrus Lambertus (Piet) Kok, geboren in 1907 en Hendrikus Johannes (Henk) Kok, geboren in 1908. Dirk overleed in 1949 op 76-jarige leeftijd.

6^E GENERATIE

Jan Kok trouwde in 1930 op 25-jarige leeftijd met Johanna Margaretha Scholte die 23 jaar oud was. Zij kregen twaalf

Dirk samen met zijn zonen
Henk en Piet

Scheepswerf Theo Kok v/h Gebr. Kok
aan de Herenweg 281

kinderen waarvan vier zonen Theodorus Johannes (Theo) Kok geboren in 1935, Petrus Theodorus (Piet) Kok geboren in 1938, Johannes Franciscus (Jan) Kok geboren in 1942 en Hendrik Johannes (Henk) Kok geboren in 1943. Jan ging bij Werkspoor in Amsterdam werken. Zijn zonen Theo en Piet werden alle twee scheepmaker.

Henk Kok kocht in 1949 samen met zijn broer Piet het bedrijf van hun vader voor f10.000 en zetten het voort onder de naam 'Gebroeders Kok'. Henk trouwde met Everdina Cornelia Bon en zij kregen vijf kinderen, waar van drie zonen. Theodorus Johannes (Theo) Kok geboren in 1941, Johannes Hendrikus (Jan) Kok geboren in 1947 en Hendrikus Gerardus (Henk) Kok geboren 1952. Henk overleed in 1945 op 45-jarige leeftijd.

Piet Kok trouwde in 1937 op 29-jarige leeftijd met Catrien Bosman die 27 jaar oud was. Zij kregen elf kinderen waarvan 4 jongens in leven. Cornelis Theodorus (Cor) Kok geboren in 1939, Theodorus Gerardus (Theo) Kok geboren in 1943, Marinus Franciscus (Maup) Kok geboren in 1945 en Johannes Aloysius (Jan) Kok geboren in 1946. Zij werden alle vier scheepmaker. Vader Piet

overleed in 1976 en de kinderen zetten het bedrijf voort onder de naam 'Theo Kok' de naam van hun opa.

7^E GENERATIE

Theo Kok, zoon van Jan trouwde op 25-jarige leeftijd met Cornelia Johanna van Eijk die drieëntwintig jaar was. Theo begon in Achterbos een klein werfje onder de naam 'Achterbos'. In 1971 kocht hij de oude werf van Antoon (Teunis) Verbeek aan de Herenweg 259a en zette het bedrijf voort onder de naam 'Scheepswerf Achterbos'. Hij brak de oude houten loods daar af en bouwde er een nieuwe loods met hellingen. Toen hij in 1985 om gezondheidsredenen met zijn werk moest stoppen, verhuurde hij de werf aan zijn neef Theo Kok, zoon van Henk Kok.

Theo Kok de zoon van Henk leerde het vak van schepenbouwer en begon op jonge leeftijd voor zich zelf aan de Wilgenlaan in Demmerik. Hij trouwde in 1967 op 26-jarige leeftijd met Cornelia Theodora van Zwieten die 27 jaar oud was en zij kregen twee zonen. Hendrikus Johannes (Henk Jan) Kok geboren 1969 en Johannes Theodorus (Hans) Kok geboren 1972. In 1985 huurde hij van zijn neef Theo de 'Scheepswerf Ach-

terbos' aan de Herenweg 259a. In 2007 kocht hij de werf van zijn neef. Theo overleed in 2013 op 71-jarige leeftijd.

Cor Kok, zoon van Piet Kok, ging op de Jachthaven Wilgenhoek werken in Vinkeveen.

Theo, Maup en Jan, zonen van Piet Kok zetten het bedrijf van hun vader voort onder de naam Theo Kok.

Jan begon in 1989 een werf in Leimuiden.

8^E GENERATIE

Henk Jan Kok kocht de werf van zijn vader en zette het bedrijf voort samen met zijn broer **Hans**.

Scheepswerf Achterbos v/h Theo Kok
aan de Herenweg 259a

De Nessersluis, een 'klinkend' resultaat

Anvankelijk lag het in de bedoeling om in deze Proosdijkoerier een uitgebreid artikel over de Nessersluis op te nemen. Echter, aard en aantal van de reacties op de 'Russische Boerderijen en Vrouwenakker' in de vorige Proosdijkoerier waren zodanig, dat een omvangrijk nawoord prioriteit heeft. Daarom blijft 'de Nessersluis' hier beperkt tot de volgende introductie.

Uw lezen van deze Proosdijkoerier kan worden beschouwd als een blijk van interesse voor geschiedenis. Het zou dus zo maar kunnen, dat u ook een historisch epos op TV zou volgen. Laten we aannemen, dat het daarbij gaat om 'Het laatste uur van Willem de Zwijger'. We zien op een gegeven moment Balthasar Gérard de trap op sluipen. De Franse snoodaard is zodanig geregisserd, dat hij zich vlak voor zijn euvele daad tot de kijker kan richten, met de volgende tekst: *"Ik, vermetele krijger, sta op het punt om Willem de Zwijger; in mijn*

beste Frans, te vermoorden als hun vader des vaderlands". Als kenners van de geschiedenis weten we, wat er direct daarna is gebeurd op die gedenkwaardige 10e juli 1584 om ruim 13.30 uur.

In het zojuist geschetste tafereel gaat het niet alleen om het plegen van een moord, maar ook van een prochronisme, oftewel het te vroeg plaatsen van een element of een gebeurtenis in een situatie. Dat 'te vroeg plaatsen' is hier aan de orde, omdat de bijnaam ("Willem de Zwijger") en de eretitel ("Vader des Vaderlands"), pas later zijn ontstaan voor Willem, prins van Oranje, graaf van Nassau-Dillenburg.

Het begrip 'prochronisme' wordt hier niet zomaar ter sprake gebracht en geïllustreerd: bij het onderwerp Nessersluis kom je er gewoonweg niet omheen. Waar je daarbij evenmin omheen komt: het graven en het daarna pas ruim 260 jaar later 'besluisen' van het kanaal De Bijleveld.

Het graven van de Bijleveld

Omdat het artikel in de volgende Proosdijkoerier zoveel mogelijk over de Nessersluis moet gaan, wordt dit bizarre laat-Middeleeuwse project nu alvast beknopt weergegeven.

Het graven van de Bijleveld heeft alles te maken gehad met optimaal ontbrekende samenwerking op het gebied van waterhuishouding. Op dit belangrijke gebied ontstonden gaandeweg problemen, toen het voor polders dichtbij de Hollandsche IJssel alsmear moeilijker werd om op die verzandende rivier te lozen. Voor de gedupeerde polders zat er niet anders op dan een oplossing in noordelijke richting te bereiken. Daarbij werd volstrekke tweespalt betracht.

Bisschop Floris van Wevelinckhoven, meestal druk met het verwoesten van Overstichtse kastelen, vond in 1385 tijd om de polder Heijcop toestemming te verlenen een afwateringskanaal aan te leggen tot voorbij Kockengen, richting de Vecht. De westelijke burenen van de polder Heijcop, te weten Bijleveld, Reijerscop en Achthoven gingen in 1413 het Grootwaterschap Bijleveld en De Meerndijk vormen. Dit Grootwaterschap en ook de Harmelerwaard kochten in 1413 het recht tot lozing op de Amstel. Dat vormde een kwestie van “makkelijker voorgenomen dan gegraven en betaald”. Voor dat recht moest het Stichtse Grootwaterschap bij de Graaf van Holland aankloppen, die ‘Bijleveld en De Meerndijk’ daarvoor stevig heeft weten uit te kloppen⁽¹⁾.

Daarnaast vormde de aanleg geenszins een sinecure. Het kwam immers neer op het moeten graven van een afwateringskanaal met een lengte van ongeveer 17 kilometer vanaf het noorden van Harmelen, Kockengen, Oudhuizen en Waverveen - naar de Amstel. Menig auteur houdt het erop, dat het kanaal in 1413 is gegraven. Zeer onwaarschijnlijk, alleen al vanwege de omstandigheid dat de Hollandse graaf Willem VI⁽²⁾ pas per 1 oktober 1413 zijn goedkeuring aan dit project verleende. De aanleg van een kanaal van 17 kilometer lang is een groot-schalig project, zelfs naar de maatstaven van begin 21e eeuw. Rond 1413 had men zeer waarschijnlijk bovendien te maken met de indirecte gevolgen van de matige tot slechte kwaliteit van kaden en dijken: overstromingen e.d. traden voortdurend op, met tijdelijk drassige en zelfs moerassige gebieden tot gevolg. Voordat het mogelijk werd ten behoeve van het kanaal kades op te werpen, moest er dus plaatselijk eerst worden gewerkt aan een minder slappe bodemgesteldheid. En dat voornamelijk met een spade, model vijftiende eeuw...

Reden genoeg om er vanuit te gaan, dat het na 1413 enkele jaren heeft geduurd, alvorens het kanaal aangelegd was tussen Montfoort/Harmelen en ...? Menig auteur noemt dan de Nessersluis. Echter, dat betekent een prochronisme van het zuiverste Bijleveldwater. De sluis, die zijn naam zou ontleen aan het buurtschap de Nes - gelegen aan de overkant van de Amstel - werd pas na 1572 gebouwd, circa 260 (!) jaar later.

De Nessersluis, het resultaat van inklinken

Na het graven van de Bijleveld was daarmee een watergang ontstaan met hetzelfde waterpeil als dat van de Amstel: sluizen en dammen waren derhalve - nog - niet aan de orde. Maar in 260 jaar kan er veel veranderen. Door de klink van veengrond en -kaden bijvoorbeeld. Met ‘inklinken’ wordt de volumevermindering van met name veen bedoeld, door verdroging of het onttrekken van grondwater. De volumevermindering leidde ertoe, dat een kanaal zoals de Bijleveld gaandeweg lager kwam te liggen. Bovendien trad einde vijftiende / begin zestiende eeuw een aantal stormvloed op, die teveel bleken voor met name de Diemerdijk bij Amsterdam. De overstromingen strekten zich soms tot aan Woerden uit.

Vooral het besluit van begin 1674 - tot de inrichting van de Rondeveense Polder - zou grote consequenties voor de Bijleveld hebben. Officieel ging het in 1674 om een ‘Octroy en Accoord tot het stigten van de Rondeveense Polder’. In het zeer gedetailleerd opgestelde ‘Accoord’ van 27 februari 1674 wordt de bouw van vier sluizen aangekondigd: ‘in Heynooms vaart’, ‘in de Geuse Sloop’, ‘Boven in Bylevelt omtrent de Lantscheidinge van Spengen’ en ook ‘in Bylevelt aan den Amstel’. Nadien zouden deze vier worden aangeduid als respectievelijk de Oudhuizersluis, de Demmeriksesluis, de Dooijersluis en de Nessersluis. De precieze datums van ingebruikstellingen zijn niet bekend; deze moeten in of rond 1677 hebben plaatsgevonden.

Van de Nessersluis zijn nauwelijks of geen afbeeldingen bekend. Wel komt er in ‘Amstelland, een hoogheemraadschap in kaart en beeld’ (1971) van Jacob Zwaan een afbeelding van de Nessersluis voor, een anonieme gewassen tekening (zie pagina 98). Jhr. Mr. L.A. Quarles van Ufford tekende voor de volgende kaartbeschrijving:

Nes aan de Amstel in 1770. De Nessersluis tussen Oudkerk en Uitboorn. De Zwaluwenbuurt en Nes, vroeger twee gescheiden woonwijken zijn later aangesloten. De kerk staat in de Zwaluwenbuurt. De sluis bevindt zich praktisch

op de grens van Amstelveen (Nieuwer-Amstel) en Thamen (Uithoorn).

De aanduiding 'Nes aan de Amstel in 1770' vormt een prochronisme: rond dat jaar stond dit gedeelte van Nieuwer-Amstel officieel bekend als 'Nes en (de) Swaluwebuurt'⁽³⁾.

'Nes aan de Amstel' is twintigste eeuw

De kaartbeschrijving suggereert in feite de aanwezigheid van (ook een) Nesslersluis aan de noordkant van de Amstel, in het grensgebied van Thamen en Nieuwer-Amstel, dus in de Bovenkerkerpolder. Echter, deze droogmakerij van 1764 telde rond 1770 slechts één sluis: ten zuiden van de Ouderkerkerlaan⁽⁴⁾. Bovendien bevond er zich op het door de kaartbeschrijver aangegeven grensgebied geen enkele watergang en de aanwezigheid daarvan is natuurlijk wel mooi meegenomen, als je er een sluis wenst te veronderstellen.

Gelet op de weinig overtuigende kaartbeschrijving durft samensteller dezes de veronderstelling aan, dat de fraaie afbeelding wel degelijk betrekking heeft op de Nesslersluis aan de Bijleveld.

Noten:

- (1) o.a. blz. 45 van E.J. Rinsma, 'De Ronde Venen - een omgekeerde wereld' (1986).
- (2) In menige publicatie, o.a. in 'Van Wilnis tot Ronde Venen' (blz. 21) wordt de Hollandse Graaf Willem IV genoemd als degene, die het octrooi verleende. Echter, Willem IV sneuvelde reeds op 26.9.1345 in de Slag bij Warns. De daadwerkelijke octrooiverlener: Willem van Oostervant; als Willem VI graaf van Holland en Zeeland, als Willem II hertog van Beieren-Straubing en als Willem IV graaf van Henegouwen.
- (3) blzn. 94 en 95. J.W. Groesbeek, 'Amstelveen, acht eeuwen geschiedenis' (1966).
- (4) Idem, blz. 70.*

- UIT DE OUDE DOOS -

Vinkeveen - Twee woningen op de Groenlandse kade

Verenigingsnieuws

ALGEMENE VERGADERING

Na de pauze van onze algemene vergadering op woensdag 23 november a.s. verzorgt mevrouw Evelyne Verheggen een lezing over bidprentjes, getiteld

'GEESTELIJKE MAAGDEN EN HUN LIEFDE VOOR CHRISTUS'

De Republiek telde in de zeventiende eeuw circa anderhalf miljoen inwoners. Ruim veertig procent van de Nederlanders was het katholieke geloof trouw gebleven, maar moest hun religie in het verborgene praktiseren. De Roomse kerk werd overeind gehouden door semi-religieuze vrouwen. Deze - ruim vijfduizend - geestelijke maagden hadden een mystiek huwelijk gesloten met hun geestelijke bruidegom Christus. Ze ondersteunden de vierhonderd priesters die als zielzorgers actief bleven. Hoe deze vrouwen hun religie beleefden staat centraal in dit verhaal in woord en beeld.

Algemeen heerst de opvatting dat de geestelijke maagden - in de volksmond 'kloppen' genoemd - vrouwen waren die in de tijd van de schuil- en schuurkerken langs de deuren gingen en aanklopten om gelovigen erop te attenderen dat de mis begon. Omdat het begrip 'kloppen' echter al voorkwam vóór de Reformatie is dit niet juist.

Devotieprenten geven een betere verklaring en verbeelden een andere interpretatie. Op devotieprenten wordt het hart, symbool voor de menselijke ziel, afgebeeld in uiteenlopende spirituele en mystieke taferelen zoals het hart als huis. Christus waakt over - en werkt in - het hart van de menselijke ziel.

Op diverse devotieprenten klopt Christus op de deur van het hart van de geestelijke maagden, vaak begeleid door de tekst uit het Hooglied (5:2) dat verwijst naar de deur waarop 'geklopt' wordt ('Doe open mijn zuster, mijn vriendin'). De kloppen zijn dan alle vrouwen, die in de wereld woonden en een geestelijk leven leidden. Zij hadden Christus - nadat hij op de deur van hun hart had geklopt - in hun hart toegelaten. Hij ging in haar hart wonen en Hij ruilde Zijn hart met het hart van de maagd.

De geestelijke maagden legden enkel de gelofte van zuiverheid af. Begijnen zijn ook kloppen, die behalve de gelofte van zuiverheid de op het kloosterleven geënte

Handschrift met links een verwijzing naar een verwijderde afbeelding van Sint Bavo en rechts een tulp met daarin Christus die op de deur van het hart klopt in een hortus conclusus.

Haarlem, 'Den Hoeck', ca. 1627 Utrecht, Museum Catharijneconvent, BMH Warm h92C7, f. 291v-292r

geloften van nederigheid en gehoorzaamheid hadden afgelegd en op een begijnhof (onder meer in Amsterdam, Haarlem en Delft) woonachtig waren.

Bidprentjes

Bid- en devotieprenten speelden in de zeventiende en achttiende eeuw een belangrijke rol in het godsdienstig leven van Noord-Nederlandse katholieken. Ze zijn te

beschouwen als opvolgers van de middeleeuwse miniaturen. In hun dagelijks leven en ter ondersteuning van het gebed maakten de geestelijke maagden intensief gebruik van religieuze prenten. Ze bewaarden ze in gebedenboeken of plakten ze in handschriften. Ook verspreiden ze de prenten onder de gelovigen.

Bijzonder is de gebruikscultuur die in de zevende eeuw in het noorden ontstond: de begijnen en kloppen voorzagen de prentjes van handgeschreven opdrachten, waardoor deze als het ware gingen functioneren als een ondergrondse vorm van communicatie.

Bij overlijden werden de prentjes voorzien van een in memoriam tekst. Zo ontstond het bid- of doodsprentje. Ook werden prenten uitgedeeld ter gelegenheid van een intrede of professie, of gewoon als teken van vriendschap. Al deze ge-

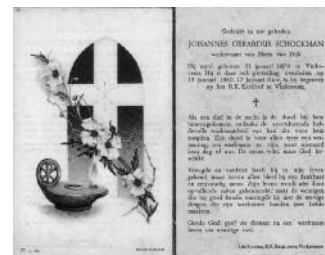

bruiken vonden hun oorsprong in de Republiek en werden pas aan het eind van achttiende eeuw overgenomen door de Zuidelijke Nederlanden, gevolgd door andere landen.

In de lezing zal worden ingegaan op de vrouwen-spiritualiteit zoals deze is verbeeld op de devotieprenten; de diverse gebruiken van de prenten als hulpmiddel bij het gebed, als basis voor memorie en ter herinnering aan de diverse sacramenten zoals communie en vormsel.

Evelyne Verheggen promoveerde in 2006 op het proefschrift "Beelden voor passie en hartstocht, bid- en devotieprenten in de Noordelijke Nederlanden, 17de en 18de eeuw".

Behalve over devotieprenten publiceert zij over reliëken en religieuze kunst en cultuur.

Aan de Leden van de Historische Vereniging 'De Proosdijlanden'

Hierbij wordt u uitgenodigd voor een ledenvergadering, welke zal worden gehouden op

Woensdag 13 november 2013 in het Hervormd Verenigingsgebouw, Herenweg 205, te Vinkeveen

Aanvang 20.00 uur

Agenda

1. Opening door de heer J. Meulstee, voorzitter.
2. Verslag van de ledenvergadering van april 2013.
Dit verslag is in te zien via onze website.
3. a. Bespreking beleid.
b. Verslag van activiteiten.
c. Voorstellen activiteiten 2014.
De diverse stukken zijn eveneens in te zien via onze website, deelpagina 'bestuur'.
4. Bestuursverkiezing.
Aftredend en niet herkiesbaar: mevrouw W. Dijkxhoorn; als nieuw bestuurslid voor de post monumenten en archeologie stellen wij aan u voor de heer Jan Winkel uit Mijdrecht.
5. Bespreking en vaststellen van de begroting 2014.
De financiële stukken leggen wij ter vergadering ter inzage. Mocht u vooraf inzage willen in de begroting voor 2014 dan kunt u contact opnemen met onze penningmeester, dhr. J. van Breukelen.
6. Rondvraag en sluiting.

PAUZE

Na de pauze verzorgt mevrouw Evelyne Verheggen de hierboven beschreven lezing.

Nieuwe leden

Dhr. A. Berg	Mijdrecht
Dhr. F.C. Steeneken	Vinkeveen
Mw. H.M.W. v. Nieuwenhuizen-de Bruin	Wilnis
Dhr./Mw. van Breda	Vinkeveen
Dhr./Mw. J. Groeneweg	Wilnis
Mw. J.W. Broere	Wilnis
Dhr./Mw. M. Nap	Wilnis
Dhr./Mw. M.G. Nap	Wilnis
Mw. H. Valentijn	Linschoten
Mw. E.A. de Haan-Groot	Beusichem
Dhr. H.A. van Gent	Amstelveen
Dhr. W. Groeneweg	Amstelveen

Ook lid worden?

Bel dan naar 0297 264095 of stuur een e-mail naar administratie@proosdijlanden.nl

'U gaat uw lidmaatschap van de Historische Vereniging De Proosdijlanden aan voor onbepaalde tijd en dat lidmaatschap wordt telkens automatisch voor een jaar verlengd. Daar hoeft u niets voor te doen. U kunt uw lidmaatschap opzeggen uiterlijk vier weken voor het begin van een nieuw kalenderjaar. Als lid van de vereniging ontvangt u De Proosdijkoerier en na aanmelding hiervoor via de website ook onze digitale nieuwsbrief'.

Inleverdatum kopij volgende nummer: 1 november 2013

Doelstelling van de vereniging:

De vereniging stelt zich tot doel belangstelling te wekken voor de geschiedenis van De Ronde Venen en een stimulerend aandeel te leveren in de ontwikkeling van de regionale en plaatselijke geschiedenis in de ruimste zin.

Colofon

'De Proosdijkoerier' is een kwartaaluitgave van de Historische Vereniging 'De Proosdijlanden' ge-registreerd onder ISSN 1388-7165

Redactie

Mw. Marian Sterenborg
Dhr. Piet Grundmann
Dhr. Jan Rouwenhorst

Vormgeving

Dhr. Jaco Kroon
E-mail: jaco@peploen.nl

Redactieadres

Dhr. Jaap Meulstee
Adres: Conincksmeer 5, 3645 WG Vinkeveen
E-mail: meuls63@planet.nl

Drukwerk

Drukkerij Avanti Wilnis
Website: www.drukkerijavanti.nl

Voorzitter

Dhr. Jaap Meulstee
E-mail: meuls63@planet.nl

Secretaris

Mw. Marie-José van Eijk,
Adres: Raadhuisplein 22, 3641 EE Mijdrecht,
Telefoon: 0297 - 281835
E-mail: m.j.vaneijk@casema.nl

Penningmeester

Dhr. J. van Breukelen
E-mail: jm.vanbreukelen@xs4all.nl

PR en documentatie

Dhr. Co Oudshoorn
E-mail: co.oudshoorn@planet.nl

Algemeen adjunct

Dhr. Hans van Zwieten
E-mail: ha911@live.nl

Monumenten, archeologie, excursies en lezingen

Mw. Wiesje Dijkxhoorn
E-mail: w.dijkxhoorn@ziggo.nl

Heemkunde

Dhr. Harry Hoefkens
E-mail: h.m.hoefkens@kpnplanet.nl

Genealogie

Dhr. Hans van Dreumel
E-mail: h.v.dreumel@gmail.com

Ledenadministratie

Mw. Marjon van Vliet
Adres: Waverveensepad 8, 3645 CM Vinkeveen
Telefoon: 0297 - 264095
E-mail: administratie@proosdijlanden.nl

Aanmelding voor het lidmaatschap kan bij de ledenadministratie op bovenstaand adres.

Postadres vereniging

Postbus 65, 3648 ZH Wilnis
Bankrekeningnummer 36.96.18.505

Website: www.proosdijlanden.nl

E-mail: info@proosdijlanden.nl

Contributie: € 17,50 per jaar

Losse nummers: € 4,90 per stuk

Oplage

Circa 1100

Rabo Dichtbijfonds

Dichtbij onze samenleving staan en de leefbaarheid in onze lokale samenleving versterken. Dat is het idee van Rabobank Rijn en Veenstroom. Daarom reserveren wij jaarlijks een deel van onze winst in een fonds; het Rabo Dichtbijfonds. Een nieuwe naam voor een nieuwe bank, gekozen door onze leden. Met trots presenteert Rabobank Rijn en Veenstroom: het Rabo Dichtbijfonds! Wilt u een aanvraag indienen of meer weten over het fonds, kijk op www.rv.rabobank.nl.

Investeren in de lokale samenleving.
Dat is het idee!

Rabobank. Een bank met ideeën.

www.rv.rabobank.nl

